

217
ROK IV

29946 III
~~302831~~

III

doublet

Nr 1 (13)

BIULETYN INFORMACYJNY BIBLIOTEKI ŚLĄSKIEJ

KATOWICE 1959

ROK IV

Nr 1 (13)

BIULETYN
INFORMACYJNY
BIBLIOTEKI
ŚLĄSKIEJ

KATOWICE 1959

2 6339 / 60

29976 III

Redaguje kolegium

X- 89124
29976 III

Dr. Czesław.

11.12.68 - 15.51

R.1858.

4,00

SPIS RZECZY

	Str.
Franciszek Piecha: Zmiana statusu organizacyjnego Biblioteki Śląskiej	5
Zarządzenie Nr 236 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 22 listopada 1958 r. w sprawie przekazania Biblioteki Śląskiej w Katowicach Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach	7
Sprawozdanie z działalności Biblioteki Śląskiej w roku 1958	9
Z PRAC BIBLIOTEKI ŚLĄSKIEJ	
Grzegorz Groebl, Barbara Majchrzycka-Celuchowa: Wśród polskich ilustratorów książki. Wystawa w Bibliotece Śląskiej (listopad-grudzień 1958 r.)	23
Aleksander Kraus: Bytom za Piastów. Wystawa w Oddziale Biblioteki Śląskiej w Bytomiu (8 V - 15 VI 1958 r.)..	28
Z DZIEJÓW KSIĄŻKI POLSKIEJ NA GÓRNYM ŚLĄSKU	
List dra Edwarda Wichury-Zajdla, czytelnika Biblioteki Śląskiej, zatytułowany "Przyczynek do "Lelewelianów".	31
NOTATKI O WYDAWNICTWACH	
Nabatova M.B., Stupnikova T.S.: Bibliotekovedenie i bibliografija za rubežom. Moskva 1958 (rec.:Halina Łapińska)	35
Afanas'ev Jurij Sergeevič: Gosudarstvennaja Publičnaja Biblioteka imeni M.E.Saltykova-Ščedrina v 1957 godu. Leningrad 1958 (rec.: Joanna Tyska)	41

Z ŻYCIA BIBLIOTECZNEGO

Piotr Stasiak: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Katowicach 45

(red.): Zebranie sprawozdawczo-wyborcze Rady Miejscowej
Zw.Zaw.Pracowników Kultury przy Bibliotece Śląskiej .. 55

WYKAZ CZASOPISM ZAGRANICZNYCH.

Uzupełnienie spisu czasopism otrzymanych w r.1957 nabyt-
kami według stanu na 1 stycznia 1959 r. 57

Zmiana statusu organizacyjnego Biblioteki Śląskiej

W stanie organizacyjnym Biblioteki Śląskiej zaszła na przełomie lat 1958/59 daleko idąca zmiana.

Statut nadany zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 września 1957 r. (Monitor Polski nr 81 poz.492) postanowił, że nadzór nad Biblioteką Śląską sprawuje Minister Kultury i Sztuki (§ 3).

W toku akcji dalszego rozszerzenia uprawnień rad narodowych w dziedzinie kierowania gospodarką narodową, prowadzonej na podstawie uchwały Nr 611 Rady Ministrów z dnia 3 października 1956 r. (Monitor Polski nr 91 poz.1027), Minister Kultury i Sztuki zarządzeniem nr 236 z dnia 22 listopada 1958 r. przekazał Bibliotekę Śląską bezpośredniemu nadzorowi Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach, z tym że zwierzchni nadzór nad Biblioteką należy do Ministra Kultury i Sztuki, zaś nadzór bezpośredni sprawować będzie Prezydium WRN Wydział Kultury. Powyższe zarządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 1959 r.

W związku ze zmianą stanu organizacyjnego Biblioteki uległ zmianie przewidziany w § 6 ust.3 statutu tryb powoływania i odwoływania dyrektora Biblioteki. Według statutu sprawa ta należy do kompetencji Ministra Kultury i Sztuki, natomiast zarządzenie z dnia 22 listopada 1958 r. postanawia, że dyrektora Biblioteki będzie powoływało i odwoływało Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej za uprzednią zgodą Ministra Kultury i Sztuki. Można wnioskować, że analogiczny tryb postępowania odnosi się i do stanowiska wicedyrektora Biblioteki Śląskiej.

Zmiana przynależności organizacyjnej spowodowała także zmianę sposobu finansowania Biblioteki. Ogół dochodów i wydatków Biblioteki był do końca 1958 r. objęty budżetem cen-

tralnym w części dotyczącej Ministerstwa Kultury i Sztuki. Od 1 stycznia 1959 r. finansuje Bibliotekę Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej.

Pozostałe postanowienia statutu, a w szczególności przepisy o zadaniach i ustroju wewnętrznym Biblioteki, nie uległy zmianie.

Franciszek Piecha

Wersja

Zarządzenie Nr 236 Ministra Kultury i Sztuki
z dnia 22 listopada 1958 r.

w sprawie przekazania Biblioteki Śląskiej w Katowicach
Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach

Na podstawie uchwały Nr 611 Rady Ministrów z dnia 3 października 1956 r. w sprawie dalszego rozszerzenia uprawnień rad narodowych w dziedzinie kierowania gospodarką narodową (Monitor Polski nr 91 poz. 1027) w uzgodnieniu z Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach - zarządza się co następuje:

§ 1.

Ministerstwo Kultury i Sztuki przekaze z dniem 1 stycznia 1959 r. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach - Bibliotekę Śląską w Katowicach.

§ 2.

Przekazanie nastąpi w trybie i na warunkach uchwały Nr 69 Prezydium Rządu z dnia 6 lutego 1954 r. w sprawie przekazywania zakładów lub ich części między państwowymi jednostkami gospodarczymi (Monitor Polski nr A-21 poz. 351).

§ 3.

1. Zwierzchni nadzór nad przekazaną Biblioteką Śląską należy do Ministra Kultury i Sztuki.
2. Bezpośredni nadzór sprawować będzie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach za pośrednictwem Wydziału Kultury.

§ 4.

Na likwidację i przekształcenie Biblioteki Śląskiej wymagana jest zgoda Ministra Kultury i Sztuki.

§ 5.

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach przej-
mie prawa i obowiązki wynikające z umów o pracę z pracownika-
mi zatrudnionymi dotychczas w Bibliotece Śląskiej.

§ 6.

Dyrektora Biblioteki powołuje i odwołuje Prezydium Woje-
wódzkiej Rady Narodowej w Katowicach za uprzednią zgodą Mi-
nistra Kultury i Sztuki.

§ 7.

Wykonanie niniejszego zarządzenia porucza się Dyrektorowi
Biblioteki Śląskiej w Katowicach oraz Prezydium Wojewódzkiej
Rady Narodowej w Katowicach.

§ 8.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1959 r.

Sprawozdanie z działalności
Biblioteki Śląskiej w roku 1958

W roku sprawozdawczym Biblioteka Śląska opierała swą działalność na niezmiennym statucie z roku 1957. Żadnym zmianom nie uległa także struktura organizacyjna Biblioteki. Sprawozdanie niniejsze sporządzone zostało w oparciu o obowiązujący na zasadzie statutu podział organizacyjny na działy i sekcje.

I. Dział Księgozbiorów

Zakres prac: gromadzenie, ewidencjonowanie, inwentaryzacja, pomieszczenie i konserwacja zbiorów bibliotecznych.

1. Sekcja uzupełniania zbiorów.

Księgozbiór Biblioteki Śląskiej liczył na dzień 31 XII 1958 r. ogółem 325.114 t. druków zwartych i periodycznych, w tym 199.496 t. w pełni opracowanych. Z liczby 325.114 t. przypada 276.865 t. na druki zwarte nowe, 17.988 t. na druki stare i 30.261 t. na druki periodyczne.

Działy stanowiące zgodnie ze statutem specjalność Biblioteki osiągnęły w roku sprawozdawczym następujące cyfry:

nauki ekonomiczne	9.170 t. (przybyło 508 t.)
nauki społeczno-politycz- ne	9.844 t. (przybyło 390 t.)
silesiaca	24.372 t. (przybyło 1.417 t.)

Na wykazany powyżej przyrost zbiorów składają się:
wydawnictwa zwarte i periodyczne uzyskane drogą

zakupu..... 6.858 t.

(w tym 873 t. czasopism i 60 t. druków starych)

egzemplarz obowiązkowy 1.129 t.

dary i pozycje przejęte z Działu Zbiorów
Zabezpieczonych Biblioteki Narodowej 2.183 t.
wymiana 61 t.

Pod względem językowym przeważającą część przybytków, bo aż 7.741 t., stanowią wydawnictwa polskie. Nabyto jednak także dość poważną ilość - w sumie 2.490 t. - wydawnictw w językach obcych, głównie w języku rosyjskim, angielskim, francuskim i niemieckim.

2. Sekcja inwentaryzacji, konserwacji i pomieszczenia zbiorów.

Do księgi akcesyjnej wpisano w roku 1959 łącznie 10.131 t., nie licząc całego przybytku w zakresie zbiorów specjalnych (starodruki, rękopisy, grafika, muzykalia, kartografia, druki ulotne). Do księgi inwentarzowej wpisano 12.468 t. Oprawiono w ciągu roku sprawozdawczego 2.584 woluminy.

Występujące od szeregu lat trudności we włączaniu nowych nabytków do magazynu głównego w Katowicach, spowodowane brakiem miejsca, zmusiły także i w roku sprawozdawczym do przeprowadzenia dużych prac melioracyjnych układu magazynowego.

W ramach tych prac przemieszczono 99.140 t.

II. Dział Opracowania Zbiorów

Zakres prac: katalogowanie alfabetyczne i systematyczne, prowadzenie katalogów.

1. Sekcja opracowania podstawowego.

Zadaniem tej sekcji jest opracowanie podstawowe wszystkich druków zwartych nowych, przy czym sporządza się karty katalogowe dla czterech katalogów, obejmujących w zasadzie całość zbiorów bibliotecznych: dla katalogu alfabetycznego wewnętrznego, alfabetycznego dla publiczności, systematycznego i topograficznego.

W roku sprawozdawczym opracowano 12.086 t., w tym wszystkie nabytki nowe oraz partię książek z dawnego zasobu dotychczas nieopracowanego.

2. Sekcja opracowania rzeczowego.

Pracownicy tej sekcji dokonali w ciągu roku 1958 klasyfikacji systematycznej 11.422 dzieł wydawnictw zwartych oraz 2.008 dzieł wydawnictw ciągłych i periodycznych. W ramach prac melioracyjnych i rewizyjnych sklasyfikowano na nowo 2.778 dzieł. Przeprowadzono rewizję następujących działów katalogu systematycznego: nauki biologiczne, księgoznawstwo - bibliotekarstwo, filozofia, historia, prawo.

3. Sekcja katalogów.

W ramach przypadających jej zadań sekcja katalogów wykonała w roku sprawozdawczym następujące prace: dokonała melioracji i uzupełnienia katalogów dawnych zasobów, przy czym praca ta objęła 8.000 sygnatur; opracowała 315 t. z księgozbioru podręcznego Czytelni Głównej dla katalogów tej czytelnicy; opracowała 1.018 t. dla czytelnicy i magazynu podręcznego Oddziału w Bytomiu; powieliła 2.420 kart katalogowych dla katalogu systematycznego; do poszczególnych katalogów (alfabetyczny wewnętrzny, alfabetyczny dla publiczności, systematyczny, topograficzny) włączyła i uszeregowała łącznie 89.682 kart; dla Centralnego Katalogu Zagranicznej Literatury Naukowej w Bibliotece Narodowej w Warszawie sporządziła 1.023 odpisy kart katalogowych; dla Centralnego Katalogu Silesiaków tworzonego w Bibliotece Śląskiej uzyskała 794 karty katalogowe z Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Biblioteki Kórnickiej.

III. Dział Bibliograficzno-Informacyjny

Zakres prac: prowadzenie prac bibliograficznych w zakresie bibliografii retrospektywnej i bieżącej, udzielanie informacji bibliograficznych i rzeczowych, prace wydawnicze, współpraca z instytucjami naukowymi i kulturalnymi.

1. Pracownia Bibliograficzna.

Z wykonanych w roku sprawozdawczym prac Pracowni Bibliograficznej na pierwszym miejscu wymienić należy prace nad

bibliografiami śląskimi. Opracowano 1.500 opisów dla polskiej bibliografii retrospektywnej Śląska XIX i XX wieku oraz 1.613 opisów w ramach prac nad bibliografią nowszą i bieżącą Śląska, obejmujących druki zwarte i materiały czasopiśmienne dotyczące Śląska wydane w latach 1939-1955, uzupełnienia za lata 1956 i 1957 oraz produkcję wydawniczą roku 1958. Poza tym kontynuowano prace nad kartoteką dokumentacyjną dla polskiego ruchu narodowościowego i społecznego oraz kultury polskiej na Śląsku, dla której sporządzono 644 opisy oraz poszukiwania dla Centralnego Katalogu Księgoznawstwa w Bibliotece Narodowej w Warszawie, dla którego sporządzono 34 opisy. Do zadań Pracowni Bibliograficznej należy także przygotowanie wydawnictw Biblioteki Śląskiej. W ciągu roku sprawozdawczego wydano nr 1(9) Biuletynu Informacyjnego Biblioteki Śląskiej za rok 1958, opracowano i oddano do wykonania nr 2/3 (10/11), przygotowano materiał do nr 4(12).

Poza tym poprawiono opisy z roku 1956 dla Bibliografii bieżącej Śląska oraz sprawdzono z autopsji opisy z roku 1957 dla tejże Bibliografii, która wydawana będzie wspólnie ze Śląskim Instytutem Naukowym.

2. Biuro Informacyjno-Bibliograficzne.

Działalność informacyjna biura nastawiona jest przede wszystkim na zaspokajanie bieżących potrzeb korzystających z Biblioteki. Udzieliło ono w roku sprawozdawczym 3.116 informacji ustnych, w tym 2.342 informacji bibliotecznych, 750 bibliograficznych, 24 rzeczowych. Poza tym załatwiło ono 59 kwerend pisemnych obcych (28 bibliotecznych i 31 bibliograficznych), rozesłało 4 kwerendy własne, wyekspediowało 123 innych pism. Pomocą w pracy tej jest kartoteka w układzie przedmiotowym, stale odświeżana i uzupełniana, dla której sporządzono 2.010 opisów i 487 kart odsyłaczych, oraz indeks rzeczowy do katalogu systematycznego, dla którego opracowano 2.998 haseł, 1.299 odsyłaczy i 125 kart zastępczych. Biuro udzieliło poza tym szeregu konsultacji bibliotecznych w sprawach techniki bibliotecznej dla bibliotekarzy instytucji dysponujących księgozbiorami naukowymi oraz

zorganizowało praktykę wakacyjną dla 7-osobowej grupy studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego skierowanych przez Uczelnię na praktyki wakacyjne do Biblioteki Śląskiej.

IV. Dział Udostępniania Zbiorów

Zakres prac: udostępnianie zbiorów przez czytelnie, pracownice naukowe i wypożyczalnie, propaganda książki i czytelnictwa przez organizowanie wystaw, pokazów, wykładów i pogadek, oprowadzanie wycieczek i udzielanie konsultacji, administracja czytelnictwa.

1. Sekcja czyteln i pracowni dla czytelników.

W roku sprawozdawczym sekcja wydała 4.884 kart czytelniczych. Właścicielom tych kart udostępniono na miejscu w Czytelni Głównej w Katowicach 41.661 t., w tym 10.882 t. dawnych roczników czasopism (na 20.995 odwiedzin czytelniczych). Właściwą wymowę cyfry te uzyskują wtedy, gdy uprzytomnimy sobie, że Czytelnia Główna ma 28 miejsc. W czytelni tej udzielono w ramach bieżącej pomocy informacyjno-bibliograficznej 2.389 porad czytelniczych.

Czytelniany księgozbiór podręczny uzupełniono w 1958 roku 338 t. nowych wydawnictw. W szczególności zmieniono zupełnie zestaw książkowy działu "Encyklopedie" i utworzono nowy dział "Słowniki techniczne".

2. Sekcja wypożyczalni.

Sekcja wypożyczalni obejmuje obie wypożyczalnie: miejscową i międzybiblioteczną. Wypożyczalnia miejscowa miała w 1958 roku 21.309 odwiedzin czytelniczych, a wypożyczyła 18.646 t. Wypożyczalnia międzybiblioteczna wysłała w tym czasie 222 t. z zasobów Biblioteki Śląskiej i sprowadziła z innych bibliotek 559 t. Poza tym wysłała ona 688 rewersów określonych i zwykłych, otrzymała ich natomiast i załatwiła 419.

3. Sekcja wystaw i propagandy czytelnictwa.

W roku 1958 zorganizowanych zostało 6 wystaw (w tym jedna w Bytomiu) oraz 4 pokazy, nie licząc stałych i ciągle aktualizowanych pokazów nowych nabytków (10 w roku sprawozdawczym). W zakresie propagandy czytelnictwa urządzono pogadanki wprowadzające w technikę korzystania ze zbiorów połączone ze zwiedzaniem Biblioteki dla 26 grup starszej młodzieży szkolnej (631 osób). Zorganizowano także 14 wykładów połączonych z pokazami książek i zbiorów specjalnych do danego tematu dla 359 osób. Niezależnie od tego sekcja przeprowadziła wiele pogadanek i wykładów dla wycieczek zwiedzających poszczególne wystawy. W ramach "Wieczorów Biblioteki Śląskiej" prof. U. J. dr Z. Czerny wygłosił w Bytomiu i w Katowicach wykład pt. "Francja zmienia oblicze".

4. Pracownia Śląska.

Pracownia Śląska w roku sprawozdawczym nie wykonała planu: miała tylko 1.153 odwiedzin czytelniczych i udostępniła 3.532 t. Przyczyną tego faktu była konieczność wykonania licznych prac adaptacyjnych w obu salach pracowni (zmiana tymczasowych regałów na właściwe, założenie oświetlenia regałów i stołów czytelniczych, zmiana kaloryferów, prace malarskie, itp.). Procent wykonania planu w kwartale czwartym dowodzi jednak jego realności: wykonano w tym kwartale omal że jedną trzecią planu rocznego. Fakt ten jest poza tym jednym więcej potwierdzeniem konieczności istnienia tej pracowni.

V. Dział Czasopism

Zakres prac: gromadzenie, opracowanie i udostępnianie wydawnictw periodycznych i ciągłych, gromadzenie, ewidencjonowanie i sporządzanie opisów bibliograficznych egzemplarza obowiązkowego.

Dział czasopism, najmłodszy w Bibliotece, bo istniejący dopiero od roku, dotychczas nie dzieli się na sekcje.

W roku sprawozdawczym prenumerowano 549 czasopism krajowych i 255 zagranicznych. Poza tym wpłynęło: 83 czasopisma

z egzemplarza obowiązkowego, 11 czasopism z wymiany i 20 z darów. Ogółem w roku 1958 wpływało 918 egzemplarzy czasopism. Wydawnictw ciągłych przybyło w ciągu roku 101 tytułów z prenumeraty i kupna oraz 10 tytułów z darów.

Skatalogowano 1.075 t. czasopism i wydawnictw ciągłych bieżących, 319 t. czasopism i wydawnictw ciągłych z dawnych zasobów i wreszcie 92 tytuły fragmentów czasopism. Poza tym referat opracowania czasopism przeprowadził rewizję i meliorację opisów katalogowych czasopism przedwojennych. Pracą tą objętych zostało 3.000 t.

Wpływ egzemplarza obowiązkowego wynosił 1.031 t. Opisów bibliograficznych sporządzono 807.

Czytelnia czasopism, dysponująca 15 miejscami i udostępniająca wyłącznie czasopisma bieżące, zanotowała 2.942 odwiedzin czytelnich. Udostępniła ona 4.317 tytułów czasopism (29.742 jednostek).

Poza powyższymi pracami Dział Czasopism przeprowadził szkondrum partii czasopism obejmującej 2.585 t. z dawnych zasobów oraz przygotował 491 t. do oprawy. Zupełnie nie objęte planem było przygotowanie dla Stacji Mikrofilmowej przy Bibliotece Narodowej w Warszawie 201 t. czasopism do zmikrofilmowania i sporządzenie 454 metryczek dla tych czasopism.

VI. Dział Zbiorów Specjalnych

Zakres prac: gromadzenie, opracowanie i konserwacja zbiorów specjalnych.

1. Sekcja rękopisów i starodruków.

W dniu 31 XII 1958 r. Dział Zbiorów Specjalnych liczył 17.988 t. starych druków i 474 rękopisy, przy czym przybytek roczny wyniósł 100 t. starodruków i 7 jednostek rękopiśmiennych. Cały ten przybytek został w pełni skatalogowany. Poza tym pełnym katalogowaniem objętych zostało 823 t. starych druków z dawnych zasobów (partia księgozbioru Szembeków). Zinventaryzowane zostały wszystkie nowe przybytki tak rękopisy jak starodruki, a ponadto 901 t. z księgozbioru Szembeków.

Z innych prac sekcji wymienić należy skopiowanie 5.846 kart katalogowych starych druków i wcielenie ich do katalogów, przygotowanie 71 pozycji rękopisów, starodruków i cymeliów dla Stacji Mikrofilmowej Biblioteki Narodowej w Warszawie, przygotowanie dotąd opracowanych materiałów z zakresu druków nieznanymi Estreicherowi do druku, sporządzenie 100 kart katalogowych dla Centralnego Katalogu Starych Druków w Bibliotece Narodowej. Udostępniono 40 pozycji rękopiśmiennych i 128 t. starych druków.

2. Sekcja zbiorów kartograficznych, graficznych i muzykaliów.

Stan zbiorów kartograficznych, graficznych i muzykaliów przedstawiał się na dzień 31 XII 1958 r. jak następuje: zbiory kartograficzne powiększyły się w ciągu roku sprawozdawczego o 83 pozycje do liczby 1.945 jednostek, zbiory graficzne o 154 pozycje do 746 jednostek, muzykalia o 93 pozycje do 335 jednostek. Wszystkie te nowe nabytki zostały w pełni opracowane. Poza tym pełnym opracowaniem zostało objętych 511 pozycji kartograficznych i 121 pozycji grafiki z dawnych, dotąd nieopracowanych zasobów. W ramach prac katalogowych sporządzono także 3.554 karty dla katalogu rzeczowego grafiki. Z inwentaryzowano 275 pozycji grafiki oraz 93 pozycje muzykaliów. Udostępniono 126 pozycji kartograficznych, 221 pozycji grafiki, 33 pozycje muzykaliów oraz 118 pozycji innych.

VII. Dział Administracyjno-Gospodarczy

VIII. Stanowisko pracy - starszy księgowy

Zakres prac Działu VII: sprawy administracyjno-gospodarcze, sprawy ochrony przeciwpożarowej, sprawy bezpieczeństwa i higieny pracy, sprawy remontów i inwestycji, sprawy osobowe, socjalne i dyscyplina pracy, obsługa kancelaryjna Biblioteki. Obejmuje dwie sekcje: 1) sekcję gospodarczą i 2) sekretariat. Zakres prac starszego księgowego: opracowanie preliminarzy budżetowych, wykonywanie budżetu, prowadzenie rachunkowości budżetowej i materialnej, sporządzanie okre-

sowych zamknięć rachunkowych i sprawozdań finansowych, prowadzenie kasy podręcznej, likwidacja rachunków za dostawy i usługi, sporządzanie list płacy, rozliczanie podatków i składek ubezpieczeniowych oraz delegacji służbowych pracowników Biblioteki, inwentaryzacja sprzętu.

Sprawozdania z pracy obydwu działów podane zostały razem, ponieważ także i czynności ich są ze sobą ściśle powiązane.

Stan obsady personalnej w dniu 31 XII 1958 r. przedstawiał się następująco:

Dyrektor	- doc. dr Jacek Koraszewski
Wicedyrektor	- doc. dr Józef Mayer

I. Dział księgozbiorów:

Kierownik działu	- kustosz mgr Paweł Bruski
Sekcja uzupełniania zbiorów:	

Kierownik	- st. bibliotekarz mgr Helena Materla
Pracownicy sekcji	- 1. bibliotekarz mgr Krystyna Giebel 2. vacat

Sekcja inwentaryzacji, konserwacji i pomieszczenia zbiorów:

Kierownik	- st. bibliotekarz Feliks Dłubek
Pracownicy sekcji	- 1. pom. bibliotekarza Jan Golus 2. st. magazynier Władysław Kretkowski 3. magazynier Stefania Sojkowa

II. Dział opracowania zbiorów:

Kierownik działu	- st. bibliotekarz Regina Roguszcza- kówna
------------------	---

Sekcja opracowania podstawowego:

Kierownik	- vacat
Pracownicy sekcji	- 1. bibliotekarz mgr Joanna Tyska 2. pom. bibliotekarza Anna Szlęzak

Sekcja opracowania rzeczowego:

Kierownik	- st. bibliotekarz mgr Stefan Popiel
Pracownicy sekcji	- 1. bibliotekarz Zbigniew Biedrzycki 2. magazynier Helena Związkowa

Sekcja katalogów:

- Kierownik - bibliotekarz Janina Lempicka
Pracownicy sekcji - 1. młodszy bibliotekarz Maria Konkorska
2. pom. bibliotekarza Ewa Wagner

III. Dział bibliograficzno-informacyjny:

- Kierownik działu - st.bibliotekarz mgr Zofia Frankowa
Pracownia biblio- - bibliotekarz mgr Maria Pająk
graficzna
Biuro informacyjno-bibliograficzne:
Kierownik - bibliotekarz mgr Edward Engelking
Pracownicy sekcji - 1. st.bibliotekarz Janina Woźnicka
2. bibliotekarz mgr Bogumiła Roz-
wadowska

IV. Dział udostępniania zbiorów:

- Kierownik działu - kustosz mgr Grzegorz Groebl
Sekcja czyteln i pracowni dla czytelników:
Kierownik - st.bibliotekarz Halina Łapińska
Pracownicy sekcji - 1. bibliotekarz mgr Barbara Maj-
chrzycka-Celuchowa
2. st.magazynier Michał Mikołajczak
3. magazynier Gertruda Ślezionowa
4. pom. magazyniera Małgorzata
Franielczyk
5. magazynier Małgorzata Wolfowa

Sekcja wypożyczalni:

- Kierownik - bibliotekarz Halina Kowalczykowa
Pracownicy sekcji - 1. młodszy bibliotekarz Wanda Marek
2. st. magazynier Jan Turski

**Sekcja wystaw i propagandy
czytelnictwa** - bibliotekarz Irena Łoguszowa

Pracownia Śląska:

- Kierownik - bibliotekarz mgr Alojzy Targ
Pracownicy sekcji - 1. bibliotekarz mgr Henryk Kot
2. bibliotekarz mgr Alfons Patkowski

V. Dział czasopism:

- Kierownik działu - kustosz mgr Aniela Kowalczyk
Pracownicy działu - 1. bibliotekarz Krystyna Cibisowa
2. bibliotekarz Maria Jastrzębska
3. bibliotekarz Zenobia Napieraj
4. młodszy bibliotekarz Irena Antonów

VI. Dział zbiorów specjalnych:

- Kierownik działu - kustosz dr Janina Berger-Mayerowa
Seksja rękopisów i starodruków:
Kierownik - st.bibliotekarz mgr Zofia Wróblewska
Pracownicy seksji - 1. pom. bibliotekarza Jolanta Szczerbowska
2. vacat
Seksja zbiorów kartograficznych,
graficznych i muzy-
kaliów - st.bibliotekarz mgr Marian Rząca

VII. Dział administracyjno-gospodarczy:

- Kierownik działu - Franciszek Piecha
Seksja gospodarcza:
Kierownik - Władysława Stoińska
Pracownicy seksji - 1. referent Maksymilian Polok
2. telefonistka Elżbieta Jakubczyk
Sekretariat:
Kierownik - Irena Janoszka
Pracownicy seksji - 1. st.maszynistka Erna Morawcowa
2. goniec Elżbieta Pilarczyk

VIII. Stanowisko pracy - starszy księgowy:
Starszy księgowy - Cecylia Płotek
Kasjer - Wanda Skamel

IX. Oddział w Bytomiu:

- Kierownik - kustosz mgr Artur Wycisk

Pracownicy
Oddziału

- 1. bibliotekarz Zygmunt Gerstmann
2. bibliotekarz mgr Aleksander Kraus
3. magazynier Małgorzata Kosmala
4. magazynier Klara Meissner
5. woźna Maria Szwedka

Poza tym Biblioteka zatrudniała jednego palacza, jednego stróża, dwóch portierów, dwie szatniarki, 11 sprzątaczek i jednego rzemieślnika gospodarczego na półetacie, wszystkich w centrali w Katowicach oraz 3 sprzątaczkę, jedną szatniarkę i jednego rzemieślnika gospodarczego na półetacie w Oddziale w Bytomiu.

Ogółem zatrudnionych było w dniu 31 XII 1958 r. 83 pracowników, w tym 2 samodzielnych pracowników nauki, 49 pracowników bibliotecznych, 10 pracowników administracji i 22 pracowników obsługi.

Wyróżnieni zostali w roku 1958: kustosz dr J. Berger-Mayerowa - odznaczona krzyżem kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, st. bibliotekarz F. Dłubek, któremu Ministerstwo Kultury i Sztuki przyznało specjalną nagrodę pieniężną z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin oraz 22 pracowników nagrodami pieniężnymi.

Wydatki budżetowe w roku sprawozdawczym wyniosły łącznie 2.370.836,91 zł z czego wydatki na uzupełnienie i konserwację zbiorów 503.018 zł.

Przejęty w roku 1957 gmach Biblioteki wymaga znacznych robót konserwacyjnych. Z poważniejszych prac remontowych wykonanych w roku 1958 wymienić by należało generalny remont kotłowni oraz gruntowną naprawę dachu i rynien deszczowych. W Oddziale w Bytomiu przeprowadzono w tym czasie remont korytarzy i malowanie pomieszczeń oraz remont nieczynnych od czasu wojny urządzeń klimatyzacyjnych.

W ramach szkolenia zawodowego odbyło się w ciągu roku 8 wykładów o następujących tematach:

23	I	1958 r.:	"Opracowanie starodruków"
28	II	"	: "Opracowanie grafiki"
29	III	"	: "Opracowanie kartografii"

- 25 IV 1958 r.: "Nieznany druk mozartowski w zbiorach Biblioteki Śląskiej"
- 30 V " : "Leleweliana w zbiorach Biblioteki Śląskiej"
- 30 VII " : "Projektowane zmiany w ustawie o egzemplarzu obowiązkowym"
- 31 XI " : "Estreicher jako twórca narodowej bibliografii polskiej"
- 19 XII " : "Estreicher jako bibliotekarz i dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej".

IX. Oddział w Bytomiu

Zakres prac: prowadzenie czytelni i magazynów, prace katalogowe, ewidencyjne, inwentaryzacyjne, praca z czytelnikiem, propaganda książki i czytelnictwa - poradnictwo informacyjno-bibliograficzne (wraz z punktem dokumentacji polskości Śląska), organizowanie wystaw i pokazów, pogadanek, zbiorowego zwiedzania Oddziału.

Magazyn w Bytomiu mieści w sobie znaczną, bo około 160.000 t. liczącą część zbiorów Biblioteki Śląskiej. W ramach przeprowadzonych w roku 1958 prac magazynowych przemieszczono tam 10.731 t. (prace melioracyjne mające na celu jak najracjonalniejsze wykorzystanie pomieszczeń magazynowych), skontrolowano i uporządkowano dalszą liczącą 6.218 jednostek partię broszur szkolnych, wyłączono 208 t. różnego rodzaju dubletów.

Wykonane w ciągu roku prace katalogowe doprowadziły przede wszystkim do zakończenia opracowania sposobem skróconym reszty starych druków przechowywanych w magazynach Oddziału (643 t.). Dalej opracowano sposobem skróconym 1.007 t. druków nowych ze zbiorów przejętych przez Bibliotekę z Oddziału Biblioteki Narodowej w Bytomiu (dawniejszej Zbiornicy Księgozbiorów Zabezpieczonych) oraz skopiowano 4.338 kart katalogu uproszczonego. Pełne opracowanie objęło 520 t. ze zbiorów ujętych dotychczas tylko katalogiem uproszczonym. Kontynuując prace z lat ubiegłych wydzielono i opracowano 1.629 t. czasopism ze zbiorów bytomskich (z dodatkową kopią karty katalogowej dla Centrali w Katowicach) oraz opracowano i zinwentaryzowano 401 tytułów fragmentów czasopism różnej proveniencji.

Punktem, na którym przede wszystkim koncentruje się uwaga pracowników Oddziału, jest czytelnia. Zbiory jej oraz jej zaplecza uzupełnione zostały w ciągu roku sprawozdawczego 1.018 t. druków zwartych. W tym samym czasie wpłynęło 203 tytułów czasopism. Udostępniono w czytelni 13.092 t. druków zwartych i 29.483 jednostek czasopism oraz udzielono 1.424 informacji bibliotecznych i bibliograficznych, przy 11.720 odwiedzinach czytelniczych.

Podobnie, jak w latach ubiegłych prowadzono przy czytelni punkt dokumentacji zagadnień śląskich, którego kartotekę uzupełniono 644 opisami.

W ramach pracy z czytelnikiem zorganizowano pogadanki wprowadzające i zwiedzania Biblioteki dla 32 grup obejmujących łącznie 1.035 osób. Poza tym, jak już zaznaczono wyżej, urządzono dużą wystawę pt.: "Bytom za Piastów", którą zwiedziło indywidualnie i w grupach 6.244 osób oraz zorganizowano w czytelni Oddziału jeden z Wieczorów Biblioteki Śląskiej z wykładem prof. Z.Czernego pt. "Francja zmienia oblicze".

Paweł Bruski

Z PRAC BIBLIOTEKI ŚLĄSKIEJ

Wśród polskich ilustratorów książki

Wystawa w Bibliotece Śląskiej (listopad-grudzień 1958 r.)

Wystawy organizowane przez Biblioteki są przede wszystkim wystawami książek: głównymi, a przeważnie nawet jedynymi eksponatami są książki. Książki jako pewna całość. O doborze eksponatów decyduje wówczas albo nazwisko autora książki (jeśli wystawa poświęcona jest czyjejś twórczości), albo treść książki (jeśli wystawa ma zobrazować jakieś zagadnienie).

Przy wyborze eksponatów na wystawę "Wśród polskich ilustratorów książki", zorganizowaną przez Bibliotekę Śląską w ostatnim kwartale 1958 roku, nie grało żadnej roli ani nazwisko autora książki, ani jej treść. Momentem decydującym był tylko jeden element książki: jej ilustracje. Ponieważ nie istnieją żadne spisy czy wykazy ilustratorów czy ilustracji prowadzone na bieżąco - a wystawa miała zobrazować przede wszystkim twórczość czasów ostatnich - wyboru eksponatów musiano dokonać niemal wyłącznie z autopsji.

Ambicją każdej biblioteki jest, aby wystawa - ta jedna z form propagandy biblioteki - opierała się przede wszystkim, jeśli już nie wyłącznie, o własne zasoby. Stanowisko takie z góry wyklucza kompletność wystawy. Drugim momentem uniemożliwiającym całkowite wyczerpanie tematu wystawy jest konieczność liczenia się z pojemnością sal wystawowych i konieczność dokonania możliwie przejrzystego układu eksponatów bez przeładowania gablot.

Na wystawie pokazano więc - rzecz oczywista - jedynie wybór polskich ilustratorów i wybór książek przez nich ilustrowanych: z przygotowanych w pierwszym rzucie ponad 1.300 książek ilustrowanych przez 318 grafików weszło na wystawę za-

ledwie 427 eksponatów reprezentujących 128 nazwisk ilustratorów. Selekcja poszła w dwóch kierunkach:

1. Odrzucono wszystkie te książki, w których szata ilustracyjna nie spełniała podstawowych warunków "dobrej ilustracji". Dobra ilustracja musi nie tylko posiadać sama w sobie wartość artystyczną, ale musi też z tekstem korespondować, to znaczy nie tylko ilustrować książkę zgodnie z treścią, ale i zgodnie ze stylem i duchem książki.

2. Ograniczono ilość eksponatów u poszczególnych twórców. Jedynie pięciu ilustratorom poświęcono całą gablotę (Andriolli, Kossak, Berezowska, Szancer i Uniechowski). Niektórzy natomiast artyści byli reprezentowani zaledwie jednym eksponatem.

W dwóch salach wystawowych rozmieszczono 36 gablot.

W sali pierwszej, mniejszej (14 gablot), przedstawiono w skrócie rozwój polskiej ilustracji od prymitywnych drzeworytów XV i XVI wieku po "złoty wiek" ilustracji polskiej XIX stulecia.

Drzeworytnicy XV i XVI wieku nie podpisywali swych dzieł, a drukarze polscy korzystali zarówno z klocków polskich, jak i obcych, zachodnioeuropejskich. Rozróżnić je jednak można dość łatwo: drzeworyty polskie są jeszcze bardzo prymitywne, naiwne, znać w nich brak rutyny.

Wśród druków XVI wieku wyróżniała się *Chronica Polonorum* Macieja z Miechowa (Kraków 1521) z pięknie kolorowanymi ilustracjami.

Wiek XVII reprezentowali dwaj artyści: Jan Ziarnko i Jeremiasz Falck. Tutaj zwracało uwagę pięknie przez Falcka ilustrowane dzieło Jana Heweliusa: *Machina coelestis* (Gdańsk 1679).

Podobnie i wiek XVIII reprezentowały tylko dwa nazwiska ale równie wielkie: Daniel Chodowiecki i Jan Piotr Norblin.

Wiek XIX, zwany słusznie złotym wiekiem polskiej plastyki, wymagał o wiele bogatszego zasobu eksponatów. Wśród 27 nazwisk ilustratorów tego okresu na czoło wysunęli się tak ilością swych dzieł, jak i ich po dziś dzień popularnością: Michał Elwiro Andriolli, Juliusz Kossak i Franciszek Kostrzewski. Przegląd twórców XIX wieku rozpoczęły jednak nie takie

sławy, ale raczej dyletantki, ilustratorki "Śpiewów historycznych" J.U. Niemcewicza: C.Dembowska i E.Sułkowska. Ilustracje ich nie stoją na wysokim poziomie artystycznym, ale posiadają charakterystyczny dla tych czasów urok. Banalnie może ilustrują książkę, ale za to wspaniale "ilustrują" epokę.

Choć temat wystawy mówił o ilustratorach książki, nie można było pominąć w XIX wieku ilustrowanych czasopism. Czasopisma takie, jak "Tygodnik Ilustrowany" czy "Kłosa" wykształciły nie tylko znakomitych rysowników i ksylografów-illustratorów polskich, ale i odbiorców pięknej, artystycznej ilustracji. Poświęcono im więc 4 gabloty, w których wyłożono egzemplarze "Tygodnika Ilustrowanego", "Kłosów", "Wędrowca", "Ziarna", "Biesiady Literackiej", "Świata" i "Przyjaciela Ludu". Wiele nazwisk ilustratorów książek powtarza się wśród ilustratorów tych czasopism.

W sali drugiej, większej (22 gabloty), rozmieszczono twórców XX wieku. Zastosowano tu układ alfabetyczny według nazwisk ilustratorów. Trudno tu wymienić wszystkich (91 nazwisk). Wyszczególnimy tylko kilkanaście cenniejszych czy rzadszych dziś pozycji:

Maja BEREZOWSKA - Boccaccio: Dekameron, Warszawa 1930.
Konstanty BRANDEL - Wł.Jan Grabski: Trzy wieńce, Paryż 1926;
Z.L.Zaleski: O rzeczach błahych i wiecznych, Paryż 1929.
Tadeusz CIEŚLEWSKI (syn) - A.i M.Bechezye-Rudniccy: Dziw, Warszawa 1937. Jerzy HULEWICZ - Juliusz Słowacki: Genezis z ducha, Poznań 1918. Stanisław JAKUBOWSKI - Juliusz Słowacki: Testament mój, Kraków 1927. Tadeusz MAKOWSKI - Tytus Czyżewski: Pastorałki, Paryż 1925. Stefan MROZEWSKI - Henri van Booven: De porocha, Amsterdam 1934; Miguel de Cervantes Saavedra: Don Kichot, Warszawa - Kraków 1930; Coleridge: Selected poems, 1953; Jan H.de Groot: Polonaise, Nijberk [b.r.w.]. Zbigniew PRONASZKO - Emil Zegadłowicz: Dziewięć ballad o powsinogach beskidzkich, Poznań 1929; Emil Zegadłowicz: Siedem pieśni zgrzebných, Kraków 1927. Władysław SKO-CZYLAS - Jan Kasprówicz: Taniec zbójnicki, Warszawa 1929;

Wł.St.Reymont: Legenda, Warszawa 1924. Zofia STRYJEŃSKA - Ignacy Krasicki: Monachomachia, Kraków [b.r.w.]. Stanisław WYSPIAŃSKI - Homer: Iliada, Kraków - Lwów 1903.

Osobny dział (3 gabloty) zajęły ilustrowane książki dla dzieci: i te wyłącznie "do oglądania", i te, gdzie ilustracja dominuje nad tekstem, i te, gdzie tworzy z tekstem nierozdzielną całość, i wreszcie zbliżone swą formą do książek dla dorosłych. Selekcji dokonano tu jeszcze surowszej, niż przy książkach dla dorosłych, bo - jak słusznie twierdzi Szuman¹⁾ "Prawdziwi i najlepsi artyści wśród grafików i ilustratorów danego społeczeństwa - tylko oni - są powołani do ilustrowania książek dla dzieci i młodzieży". Toteż w dziale książki dziecięcej znalazły się wśród ilustratorów takie nazwiska, jak Edmund Bartłomiejczyk (ilustracje do książki Aleksandra Puszkina: "Bajka o carze Sałtanie", Warszawa 1951 - ostatnia przedśmiertna praca prof. Bartłomiejczyka), Gwidon Miklaszewski, Olga Siemaszkowa, Jerzy Srokowski, Zofia Stryjeńska, Jan Marcin Szancer, Antoni Uniechowski.

Zamykała wystawę gablota zatytułowana "O ilustratorach i ilustracji" - obejmująca teoretyczne prace z tego zakresu (12 pozycji). Spośród nich szczególnie pomocne były przy organizowaniu obecnej wystawy następujące pozycje: Edward Rastawiecki: Słownik rytowników polskich tudzież obcych, Poznań 1886; Jan Białostocki: W pracowniach dawnych grafików, Warszawa 1957; Andrzej Banach: O ilustracji, Kraków 1950; Mieczysław Opalek: Drzeworyt w czasopiśmie polskich XIX stulecia, Wrocław 1949; Stefan Szuman: Ilustracja w książkach dla dzieci i młodzieży, Kraków 1951. Poza tym przy doborze ilustracji z czasopism XIX wieku korzystano z dzieła Ludwika Grajewskiego: Bibliografia ilustracji do sztuki, zabytków i pamiątek art. polskich z ilustrowanych polskich czasopism, t.1. do r.1924 wł., Lwów 1933.

Dekorację sal wystawowych zaplanowali i wykonali artyści: Ferdynand Szypuła i Janina Biała-Szypułowa. Salę pierwszą

¹ Stefan Szuman: Ilustracja w książkach dla dzieci i młodzieży, Kraków 1951.

zdobiły "klocki" drukarskie kilku inicjałów i drzeworytu z postacią Marcholta z dzieła: "Rozmowy, które miał król Salomon mądry z Marcholtem grubym a sprośnym..." (1521) - oczywiście wszystko w znacznym powiększeniu (drzeworyt np. 1m x 1m) i w pozytywie: inicjały kolorowe, drzeworyt czarny. Poza tym na ścianach rozwieszono 6 reprodukcji rycin Andriollego do "Pana Tadeusza".

W sali drugiej zawieszono identyczny w rozmiarach "klocek" ilustracji współczesnej Jana Młodożeńca. Ściany zdobiło 5 oryginalnych drzeworytów Stefana Mrożewskiego, 1 drzeworyt kolorowy Adama Bunscha, 2 reprodukcje ilustracji Antoniego Uniechowskiego i 1 "najnowocześniejsza" nie ilustrująca ilustracja Mariana Eilego z książki Ludwika Jerzego Kerna: Wiersze i wierszyki (Warszawa 1957). O ilustracjach swych do tej książki pisze sam ilustrator w przedmowie:

"Przy sposobności pozwalamy sobie zwrócić uwagę, że zyg-zaki rysunkowe zdobiące tomik absolutnie nic nie przedstawiają. Kolorowe obrazki także nic nie znaczą, ale te możecie oglądać albo tak, jak są wklejowe w tomik, albo odciąć i zawiesić na ścianie".

Scenariusz wystawy opracowali i wystawę wykonali: mgr Barbara Majchrzycka-Celuchowa i mgr Grzegorz Groebl.

Grzegorz Groebl
Barbara Majchrzycka-Celuchowa

Bytom za Piastów

Wystawa w Oddziale Biblioteki Śląskiej w Bytomiu
(8 V - 15 VI 1958 r.)

W związku z obchodzonym uroczyscie w całej Polsce Tygodniem Ziemi Zachodnich została otwarta w Oddziale Bytomskim Biblioteki Śląskiej wystawa pt. "Bytom za Piastów". Obrazowała ona dzieje miasta i okolicy od czasów najdawniejszych aż do I połowy XVI wieku, to jest do śmierci Jana Opolskiego, ostatniego Piastowicza rządzącego w Bytomiu. Wystawa, którą zorganizowały wspólnie trzy instytucje: Archiwum Bytomskie, Muzeum Górnośląskie i Oddział Bytomski Biblioteki Śląskiej, obejmowała trzy działy: ogólny, archeologiczny i historyczny.

O znaczeniu Bytomia i Ziemi Bytomskiej w średniowieczu świadczyły między innymi zgromadzone w dziale pierwszym dokumenty archiwalne pisane w języku polskim i czeskim. Najstarszy z zachowanych w Archiwum Bytomskim pochodził z 1412r. i omawiał zagadnienia ówczesnego prawa krajowego. Wśród eksponatów znajdował się list z pierwszej połowy XVI wieku, w którym cesarz Ferdynand I potwierdzał przywileje nadane Bytomowi i zezwalał na uroczystości miejskie.

Następne gabloty wypełniały mało znane szerszemu ogółowi materiały historyczno-krajoznawcze, dotyczące Ziemi Bytomskiej oraz mapy Śląska z XVI i XVII wieku. Na szczególną uwagę zasługiwała wzmianka o Bytomiu pióra historyka śląskiego Bartłomieja Stenusa, który około 1505 roku wymienia w swojej "Silesiographii" Bytom jako silnie obwarowane miasto, położone na szlaku handlowym biegnącym na wschód do Małopolski.

Dział uzupełniały najstarsze kroniki polskie, przeważnie w oryginalnych wydaniach, oraz materiały językoznawcze, dotyczące pochodzenia nazwy Bytom (prawdopodobnie od słowa "być")

i gwary ziemi bytomskiej, należącej językowo do gwary małopolskiej.

Ekspozyty wykopaliskowe i szklane plansze zgromadzone w dziale archeologicznym ilustrowały istnienie pierwszej osady bytomskiej na tak zwanej "Małgorzatce" już w XI i XII wieku. Od połowy XIII wieku osada znajdowała się i rozwijała na terenie dzisiejszego śródmieścia. O poważnym znaczeniu średniowiecznego Bytomia decydowało kopalnictwo kruszcowe i wytapianie żelaza. Zachowane z tych czasów rozmaite wyroby żelazne, drewniane, ceramiczne i skórzane stwierdzały niezbicie, że Bytom był jednym z najstarszych miast polskich (obchodził kilka lat temu 900-lecie swego istnienia).

O ile dwa pierwsze działy wystawy zawierały ekspozyty mało dostępne szerszemu ogółowi, dział trzeci, historyczny, wypełniony był materiałami źródłowymi i opracowaniami dotyczącymi przeszłości Bytomia w średniowieczu, jakie ukazały się na półkach księgarskich w przeważającej mierze w XIX i XX wieku. Według zachowanej legendy początki Bytomia sięgają czasów Bolesława Chrobrego, który wybudował w tej okolicy drewniany zameczek myśliwski. Z biegiem lat wzrastało znaczenie miasta położonego na ważnym szlaku handlowym. O Bytomiu wspominał papież Innocenty II w swojej słynnej bulli z 1136r., w której określał obszar arcybiskupstwa gnieźnieńskiego.

Do roku 1178 Ziemia Bytomska należała do księcia krakowskiego Kazimierza Sprawiedliwego, najmłodszego syna Bolesława Krzywoustego. Na przełomie 1178/1179r. książę oddał ją swemu wujowi Mieszkowi Płatonogiemu, księciu opolsko-raciborskiemu, jako tzw. kasztelanję siewiersko-bytomską. Mimo odpadnięcia od Polski Bytom związany był z Małopolską węzłami hierarchii kościelnej i należał aż do 1821 r. do diecezji krakowskiej.

W następnych latach Bytom przechodził zmienne koleje, co potwierdzały rozmieszczone w gablotach liczne ekspozyty historyczne. Oto do znacznego upadku doprowadził miasto pierwszy najazd Tatarów na Polskę w r. 1241. Za Władysława Łokietka i Władysława Jagiełły Bytom znalazł się czasowo pod panowaniem czeskim, pod koniec zaś XV wieku opanowali go przejsiowo Węgrzy.

Wystawę zamykały cenne materiały dotyczące dziejów ostatniego Piastowicza bytomskiego - Jana Opolskiego, księcia opolsko-raciborskiego, który w r. 1498 odkupiwszy Ziemię Bytomską od Jana z Zyrotina, rządził nią aż do bezpotomnej śmierci w 1532 r. i który upamiętnił się szczególnie przez wydanie w 1526 r. pierwszej karty górniczej, zwanej "Ordunkiem górnym", normującej prawa i obowiązki górników.

Wystawę opracowali wspólnie pracownicy Oddziału Biblioteki Śląskiej w Bytomiu, Archiwum Bytomskiego i Muzeum Górnośląskiego pod kierownictwem mgr Artura Wyciska. Oprawę plastyczną przygotował kol. Bohdan Dacków.

Aleksander Kraus

Z DZIEJÓW KSIĄŻKI POLSKIEJ NA GÓRNYM ŚLĄSKU

List dra Edwarda Wichury-Zajdla, czytelnika Biblioteki Śląskiej, zatytułowany "Przyczynek do «Lelewelianów»"

W Biuletynie Informacyjnym Biblioteki Śląskiej Nr 2/3 (10/11) 1958, Janina Berger-Mayerowa w ciekawym artykule poruszyła sprawę lelewelianów znajdujących się w Bibliotece Śląskiej, z racji zapewne zbliżającej się setnej rocznicy śmierci Joachima Lelewela a także - jak sama autorka artykułu zaznacza - w związku z Atlasem Niderlandów Eugeniusza Henryka Friexa, wydany w Brukseli w 1712 roku, którego Lelewel "poszukiwał przez całe, długie życie i nigdy do niego nie dotarł". Pozycja ta znajduje się właśnie w zbiorach Biblioteki Śląskiej.

Artykuł o "Lelewelianach w Bibliotece Śląskiej" zwrócił moją uwagę na jedną pozycję bibliograficzną, wydaną w Brukseli w 1933 roku z okazji wystawy medalierstwa polskiego, którą otrzymałem kiedyś od seniora śląskiego tej precyzyjnej sztuki prof. Jana Wysockiego, a którą to wraz z niniejszą notatką oddaję na własność Bibliotece Śląskiej. Książeczka ta nosi tytuł: Joachim Lelewel. Les medailleurs polonais contemporains. Exposition. (Bruxelles 1933 Bibliothèque Royale de Belgique 8° ss.76, portr.1). Jest to pozycja o tyle rzadka, że wydana była w skromnej ilości egzemplarzy na użytek zwiedzających wystawę, a ciekawa dlatego, iż zawiera m.in. spis 101 pozycji lelewelowskich, które zostały skolekcjonowane na tej wystawie. Dodatkowy zestaw eksponatów dotyczących Lelewela pomyślany w związku z pokazem dzieł medalierów polskich w Brukseli tłumaczy nam przedmowa do wymienionej wyżej publikacji, którą podaję we fragmentach.

"Komitet wystawy [...] zgromadził znaczną kolekcję (260 sztuk) współczesnych monet i medali polskich - dzieło 37 róż-

nych artystów [...] . Większość tych numizmatów¹⁾, które zdradają różne wpływy, przedstawia na ogół dużą rozpiętość znamion. Wiele z nich świadczy o sympatii, jaką cieszy się nasz kraj w Polsce; toteż nie możemy nie zwrócić uwagi zwiedzającego na jeden medal naprawdę proroczy, którego modele były wykonane w r. 1914 przez Jana Biernackiego. Czyta się tu napis: "Bohaterskiej Belgii - Polska, która ma się odrodzić". Do Polski dzisiejszej chcieliśmy dołączyć Polskę wczorajszą, co najmniej tę wczorajszą, która była serdecznie związana z naszym krajem.

W wyniku powstania polskiego w r. 1830 spora liczba emigrantów polskich przybyła do Brukseli; w 1833 roku prezes Polskiego Komitetu Narodowego we Francji, Joachim Lelewel, wypędzony z tego kraju, przybył również szukać u nas schronienia. Joachim Lelewel (1786-1861) jako profesor historii na Uniwersytecie Wileńskim i konserwator Biblioteki Publicznej w Warszawie był nie tylko historykiem, lecz i geografem, a nade wszystko numizmatykiem.

W Brukseli, gdzie zyskał sobie szacunek wszystkich przez swoje godne i ascetyczne życie, miał Lelewel licznych przyjaciół tak w sferach rządzących jak i w świecie naukowym. Tutaj opracował i opublikował swoją ważną rozprawę o numizmatyce wieków średnich (1835)²⁾, która stwarza podwaliny dla naszych wiadomości o numizmatyce w średnich wiekach. Stąd też został on wybrany honorowym i dożywotnim prezesem Królewskiego Towarzystwa Numizmatycznego w Belgii w r. 1841 (rok założenia).

W ramach tej przedmowy jest wprost niemożliwe zapoznanie się z pracami Lelewela odnośnie do bibliografii polskiej, historii Polski i geografii. Musimy jednak wspomnieć, choćby jednym słowem, o stosunkach jakie Lelewela łączyły z naszym zakładem naukowym. Kiedy miasto Bruksela chciało sprzedać

1) ze względu na szczupłość miejsca podaję tylko wolny przekład w języku polskim (przyp. autora).

2) Numismatique du moyen-âge, considérée sous le rapport du type; accompagnée d'un Atlas, composé de tables chronologiques, de cartes géographiques et de figures de monnaies, gravées sur cuivre; par ... Ouvrage publié par Joseph Straszewicz. Bruxelles 1835 Berthot 8° 3 parties en 2 vol. 229, 126 et 331 p., Atlas 4° oblong.

państwu swoje zbiory numizmatyczne, wówczas właśnie Lelewelowi powierzono redakcję katalogu tej kolekcji, z czego też wynikał się należycie. Również do niego zwrócił się w roku 1844 minister Nothomb o skatalogowanie dzieł sztuki, znajdujących się w Gabinecie Medali Biblioteki Królewskiej. Na nieszczęście zły stan wzroku Lelewela przeszkodził w wykonaniu tej pracy.

Zgromadziliśmy (na tej wystawie) dzieła Lelewela i materiały dotyczące tych dzieł oraz dokumenty opisu wizerunków (ikonografia), które zdołaliśmy zebrać. Różne osoby powierzyły nam łaskawie pamiątki po wielkim patriocie polskim, które są ich własnością i tu składamy im wyrazy naszej wdzięczności. Szczególniej wymieniamy p. Tadeusza Jackowskiego, ministra RP, panią Merzbach (Le Hardy de Beaulieu), p. Sopoćko i p. Gastona Matthys, burmistrza Lede."

Przedmowę napisał główny konserwator Wiktor Tourneur.

Nie uważam za celowe w tym przyczynku omawiać szczegółowo wymienioną na wstępie publikację, tym więcej, iż nie posiadam w tej dziedzinie należytego przygotowania. Chciałbym tylko dla orientacji czytelnika podać jak najbardziej sumaryczny zestaw jej treści, który wydaje się konieczny.

Otóż całość tej publikacji, zawierającej 76 stron, z podobizną J. Lelewela, wykonaną przez Davida d'Angers w r. 1844, podzielona została na dwie oddzielne części.

Pierwsza z nich obejmuje szczegółowy zestaw wszystkich eksponatów wystawy, dotyczących życia i dzieł J. Lelewela. Bibliografia z zakresu ikonografii wykazuje 28 pozycji malarских, graficznych, fotograficznych i rzeźbiarskich w wykonaniu artystów polskich (Królikowski J., Jaroczyński M., Wysocki J.) i obcych (jak Dubois F., Wurden J., David d'Angers, Maurin N., Lesser A., Monnier D. i in.). Wykaz dzieł napisanych przez Lelewela obejmuje 52 pozycje, z czego 27 z języku polskim, 22 w języku francuskim i 3 w języku niemieckim. Układ pozycji wydawniczych zachowany według chronologii. Ostatni rozdział części pierwszej dziełka obejmuje 21 not dotyczących dzieł lub osoby J. Lelewela. Są to bądź opracowania książkowe, bądź artykuły zamieszczone w pismach

zagranicznych, jak "Revue de la numismatique belge", "Revue trimestrielle", "Revue des Etudes historiques" i in. Dla studiujących i badających osobowość Lelewela są to źródła ciekawe.

Druga część wymienionej edycji daje szczegółowy zestaw opisowy eksponatów (w liczbie 262) medalierskich znanych artystów polskich, pokazanych na wystawie społeczeństwu belgijskiemu. Ale to już nie stanowi przedmiotu naszego przyczynkarskiego omówienia.

Jestem wdzięczny p. Janinie Berger-Mayerowej za poruszenie w Biuletynie sprawy lelewelianów w Bibliotece Śląskiej. Dzięki bowiem Jej artykułowi mogę ten skromny dar z moich zbiorów bibliotecznych przekazać na użytek społeczny.

Edward Wichura-Zajdel

NOTATKI O WYDAWNICTWACH

NABATOVA M.B., STUPNIKOVA T.S.: Bibliotekovedenie i biblio-
grafija za rubežom. Sbornik. Vypusk 1. Bibliotečnoe delo
v Germanskoj Demokratičeskoj Respublike, Pol'skoj Narodnoj
Respublike, Čechoslovačkoj Respublike. Moskva 1958 Minister-
stvo Kul'tury RSFSR. Gosud. Ordena Lenina Bibl. SSSR 8° s.224,
1 nlb, err.

Tom I pracy zbiorowej zawiera 3 samodzielne części przed-
stawiające rozwój i obecny stan bibliotekarstwa w N.R.D.,
Polsce i CSR. Rozległa tematyka tych 3 części jest niemal
identyczna i obejmuje - poza wiadomościami o charakterze
ogólnym - następujące dziedziny: 1) biblioteki publiczne
(m.in. szkolne i dla dzieci), 2) biblioteki związków zawodo-
wych, 3) biblioteki naukowe (również przy wyższych zakładach
naukowych), 4) organizacja kierownictwa bibliotek, 5) prace
bibliotek z zakresu metodyki i bibliografii, 6) stan ilości-
owy księgozbiorów, katalogi, 7) szkolenie kadr zawodowych,
8) literatura z dziedziny bibliotekoznawstwa.

We wstępie autorki, wspomniawszy o osiągnięciach ustrojów
ludowo-demokratycznych na polu oświaty i kultury, zaznacza-
ją, że celem ich pracy jest zaznajomienie czytelników z za-
gadnieniami bibliotekarstwa w 3 krajach demokracji ludowej,
ze szczególnym uwypukleniem tych czynników, które stanowią
nowość i jako takie mogą zainteresować czytelników radziec-
kich. Jednakże autorki nie wskazują tych nowych osiągnięć
i czytelnik musi wyszukiwać je sam pośród nader obfitego
materiału o charakterze raczej sprawozdawczym.

Drugą słabą stroną pracy, choć opartej na obszernej li-
teraturze, stanowi fakt, że autorki najwidoczniej nie zwie-
dzały osobiście opisywanych krajów, co pozbawia ich pracę
elementu subiektywnego, krytycznego. Wreszcie pomimo pozor-

nie przejrzystego rozplanowania materiału zestawiony jest chaotycznie, wiele szczegółów i danych liczbowych powtarza się kilkakrotnie w różnych zestawieniach, co utrudnia czytelnikowi orientację. Dotyczy to zwłaszcza rozdziału o Czechosłowacji, w którym pomieszczone są dane, odnoszące się do Czech, Słowacji i Republiki jako całości.

Nadto czytelnika interesowałoby zapewne zestawienie porównawcze osiągnięć bibliotekarstwa w opisywanych sąsiadujących ze sobą krajach o podobnych ustrojach. Tej pracy autorki nie wykonały. A że tego rodzaju analiza mogłaby być pouczająca, dowodzi chociażby umieszczona przy końcu niniejszej notatki tablica, sporządzona na podstawie niektórych danych liczbowych zawartych w omawianej książce i częściowo uzupełnionych. Na skutek wspomnianych wyżej niedociągnięć liczby tej tablicy są orientacyjne.

W krótkiej recenzji można w uzupełnieniu tablicy wymienić tylko kilka charakterystycznych szczegółów, rzucających światło na stan bibliotekarstwa w poszczególnych krajach.

Wiadomości o Polsce, które autorka czerpała z Rocznika Statystycznego oraz polskich czasopism i literatury fachowej (wymienionych w odsyłaczach i załączniku), znane są na ogół czytelnikom polskim. Warto jednak przypomnieć kilka z nich. Tak więc przed wybuchem drugiej wojny światowej istniało już w Polsce 36.000 bibliotek (w tym 26.000 szkolnych, 9.500 powszechnych i 500 naukowych) z księgozbiorem 22,5 mln tomów. Z tego w wyniku wojny ocalało tylko 7,5 mln tomów. W końcu r. 1956 sieć bibliotek wynosiła 37.121 (wraz z punktami bibliotecznymi) z 80,7 mln tomów, 7,7 mln czytelników rocznie, 113,7 mln wypożyczeń, tj. 14,7 tomów na 1 czytelnika (dalsze szczegóły p. tablica). Autorka stwierdza (zgodnie z Rocznikiem Statystycznym), że wzrost ilościowy bibliotek gromadzkich (z 3.674 w r. 1955 do 4.430 w r. 1956) wskutek wadliwej ich organizacji i niewłaściwego rozmieszczenia nie spowodował wzrostu czytelnictwa. To samo zjawisko powtarza się w bibliotekach związków zawodowych.

Autorka zatrzymuje się dłużej nad Biblioteką Publiczną w Warszawie, jej historią i osiągnięciami, a m.in. jej zasłu-

gami dla rozwoju czytelnictwa dzieci. Spośród bibliotek naukowych wiele miejsca poświęca autorka Bibliotece Narodowej, Bibliotekom Polskiej Akademii Nauk (m.in. Ossolineum) oraz Bibliotece Jagiellońskiej. Nadto wspomina o działalności Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

W Niemieckiej Republice Demokratycznej rozwinęła się znacznie sieć bibliotek powszechnych. Istnieją one w 95% gmin miejskich i wiejskich, a księgozbiory ich zawierają od 300 do 3.000 tomów w bibliotekach wiejskich, 3-10.000 w małych miastach i 10-50.000 w dużych miastach. Wydatki na bibliotekarstwo powszechne wynosiły w roku 1956 20 mln DM, tj. 1,20 DM na 1 mieszkańca. W bibliotekach publicznych rozpowszechnia się coraz bardziej metoda wolnego dostępu czytelników do książek. Spośród bibliotek naukowych przodującymi są Niemiecka Biblioteka Państwowa (Deutsche Staatsbibliothek) w Berlinie i Biblioteka Niemiecka (Deutsche Bücherei) w Lipsku. Autorki opisują szczegółowo działalność zarówno tych dwóch bibliotek, jak głównych bibliotek uniwersyteckich.

Wyższe studia bibliotekarskie istnieją przy Uniwersytecie im. Humboldta w Berlinie. Polegają one na tym, że kandydaci na tzw. "bibliotekarzy naukowych", studiujący na którymkolwiek fakultecie, słuchają obok tego przez 5 lat wykładów z dziedziny bibliotekarstwa. Dla następnej kategorii pracowników bibliotek naukowych, tzw. "bibliotekarzy", istnieją dwie szkoły bibliotekarskie z kursem trzyletnim: w Berlinie dla 200 słuchaczy i w Lipsku dla 300, nadto jedna szkoła zaoczna. Tzw. "pomocnicy bibliotekarzy" kształcą się na kursach bibliotekarskich w bibliotekach naukowych. W bibliotekach gminnych i podległych związkowi zawodowemu z powodu braku bibliotekarzy zawodowych zatrudnieni są przeważnie społecznicy, co często-króć pociąga za sobą konieczność wydatnego skracania ich urzędowania, a tym samym odbija się ujemnie na ilości czytelników. Jako podstawowe czasopisma fachowe wymieniają autorki miesięcznik "Der Bibliothekar" i dwumiesięcznik "Zentralblatt für Bibliothekswesen".

W Czechosłowacji nastąpił znaczny rozwój bibliotek (m.in. dla mniejszości narodowych) już w okresie międzywojennym.

Otwarto biblioteki powszechne we wszystkich osiedlach, mających ponad 300 mieszkańców, a mniejsze były obsługiwane przez biblioteki ruchome. W wyniku działań wojennych biblioteki poniosły znaczne straty, dochodzące w niektórych okolicach Słowacji do 95%. Po zakończeniu wojny - w r. 1945 - powołany do życia Narodowy Komitet Biblioteczny przygotował reorganizację bibliotekarstwa. Jednakże szybki jego rozwój nastąpił dopiero po wypadkach r. 1948, przy czym uległa zasadniczej rewizji tematyka księgozbiorów. Ogółem istnieje na terenie Republiki 56.000 bibliotek wszelkich typów. W r. 1955 ilość tomów w księgozbiorach osiągnęła 36 mln, ilość czytelników 4 mln przy 41 mln wypożyczeń, z czego powyżej 80% w Czechach, reszta w Słowacji.

Opisując organizację bibliotek powszechnych - wojewódzkich, powiatowych i gminnych - autorki zatrzymują się dłużej nad największą z nich, Biblioteką Powszechną w Pradze, posiadającą liczne filie. Oprócz imprez literackich i wystaw urządza ona co miesiąc wieczory nowości muzycznych, cieszące się wielkim powodzeniem. Pomimo stojącej na wysokim poziomie pracy masowej bibliotek powszechnych niedomaga indywidualna praca z czytelnikami; jest to wynikiem stosowanej szeroko metody wolnego dostępu czytelników do półek, która ułatwia wprowadzić pracę bibliotekarzom, lecz obniża ich rolę jako doradców w czytelnictwie.

Pośród bibliotek naukowych najbogatszymi są: Biblioteka Narodowa w Pradze, wydzielona z najstarszej w kraju biblioteki Uniwersytetu Karola oraz biblioteka Macierzy Słowackiej. Bibliotekarstwo w części czeskiej Republiki podlega Ministerstwu Szkolnictwa i Kultury, w słowackiej - Urzędowi do Spraw Szkolnictwa i Kultury Słowacji. Systemy katalogowania w bibliotekach czechosłowackich są różnorodne i często nie stoją na właściwym poziomie. Biblioteka Narodowa i Macierz Słowacka rozsyłają drukowane karty katalogowe do wszystkich bibliotek, które zużytkowują je w miarę potrzeby. Ponieważ jednak następuje to z kilkutygodniowym opóźnieniem po otrzymaniu książki, poszczególne biblioteki sporządzają tymczasowe opisy dla nowonabytych książek, co powoduje znaczne komplikacje. W dziedzi-

nie bibliografii przodującą rolę gra "Bibliografický katalog ČSR", wydawany wspólnie przez Bibliotekę Narodową i Macierz Słowacką.

Szkolenie bibliotekarzy z wyższym wykształceniem odbywa się na fakultecie filologicznym Uniwersytetu Praskiego i filozoficznym Uniwersytetu w Bratysławie. Kurs jest 5-letni. Prócz tego istnieją tamże 5-letnie kursy zaoczne, nadto szeregi niższych szkół i kursów bibliotekarskich. Jednak ilość wyszkolonych bibliotekarzy (w r. 1957 było ich 2.500) jest niedostateczna, a w bibliotekach powszechnych zatrudnieni są przeważnie społecznicy (w ilości ok. 15.000) po większej części nauczyciele. Nie otrzymują oni żadnego wynagrodzenia. Poważną pomoc dla bibliotekarzy stanowią 4 czasopisma specjalne: 1) "Knihovník", wydawany przez Ministerstwo Szkolnictwa i Kultury (10 numerów rocznie), 2) miesięcznik "Čtenář" dla bibliotekarzy wiejskich, nadto w Słowacji 3) dwumiesięcznik "Knihár", wydawany przez Macierz Słowacką dla bibliotek naukowych i powszechnych oraz 4) "Čitateľ" dla bibliotek powszechnych.

Pomimo niedociągnięć, o których wspomniano na początku, książka zasługuje na uwagę bibliotekarzy polskich.

Tablica porównawcza stanu bibliotekarstwa w r. 1956/57

Polska N.R.D. Č.S.R.

Biblioteki naukowe

ilość ogólna	247	?	1.225
" przy wyższych uczel.		15	
" tomów mln ogółem	12,9	?	10,9
" przy wyższych uczel.		12,7	
" czytelników tys.ogółem	344	?	540
" w wyższych uczel.		69	
" wypożyczeń mln tomów			
rocznie ogółem	6,5	?	3,6
w wyższych uczel.		1,0	

	<u>Polska</u>	<u>N.R.D.</u>	<u>Č.S.R.</u>
<u>Biblioteki powszechne</u>			
ilość bibliotek	5.310	10.749	14.500
" punktów biblioteczn.	27.654		
" tomów mln	24,0	8,9	16,5
= na 1000 mieszk.	<u>856</u>	530	<u>1.250</u>
" czytelników mln	3,2	1,8	<u>1,5</u>
= w % ludności	<u>11,3</u>	10,5	<u>11,0</u>
" wypożyczeń mln tomów	54,0	27,1	<u>30,7</u>
= na 1 czyteln. rocznie	<u>16,9</u>	15,5	21
= na 1 mieszkańca "	<u>1,8</u>	<u>1,6</u>	<u>2,3</u>
rotacja księgozbiorów rocznie	<u>2,2</u>	3,1	<u>1,8</u>
<u>Biblioteki związków zawodowych</u>			
przy przedsięb. państwowych	4.191	6.900	11.400
ilość tomów mln	5,8	4,0	5,6
" czyteln. mln	0,9	?	0,8
" wypożyczeń mln tomów	9,3	?	6,6
<u>Biblioteki dla dzieci</u>			
samodzielne	171	103	2
odziały przy ogólnych	?	179	?
<u>Biblioteki szkolne</u>			
ilość bibliotek	<u>26.700</u>	?	20.000
" tomów mln	<u>38,0</u>	?	10,6
" wypożyczeń mln tomów	<u>48,5</u>	?	15,0
= na 1 czyteln. rocznie	<u>14,5</u>	?	17,0

Uwaga: Liczby nie podkreślone wzięto z recenzowanej książki
 " raz " " z "Rocznika Statystycznego
 " 2 razy " uzupełniono w oparciu o recenzowaną książkę.

Halina Łapińska

AFANAS'EV Jurij Sergeevič: Gosudarstvennaja Publichnaja Biblioteka imeni M.E. Saltykova-Ščedrina v 1957 godu. Leningrad 1958 Ministerstvo Kul'tury RSFSR 8° ss. 113, 2 nlb., err.

Książka ta jest sprawozdaniem z pracy Państwowej Publicznej Biblioteki im. Sałtykova-Szczedrina za rok 1957. Biblioteka im. Sałtykova-Szczedrina wydaje tradycyjnie co rok swoje sprawozdania w opracowaniu różnych autorów.¹⁾ Do opracowania omawianego sprawozdania posłużyły wydawane przez bibliotekę biuletyny informacyjne i materiały archiwalne biblioteki, mianowicie sprawozdania z poszczególnych oddziałów biblioteki, protokoły posiedzeń dyrekcji i rady naukowej.

Mimo podobieństwa do siebie poszczególnych sprawozdań, każde z nich zawiera coś nowego. Co roku zachodzą w bibliotece pewne zmiany. Biblioteka bierze udział w aktualnych wydarzeniach kraju i świata. Na przykład w roku 1957 biblioteka brała udział w przygotowaniach do VI Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów w Moskwie, w przygotowaniach do obchodów związanych z 250-leciem istnienia Lenigradu i innych wydarzeniach. Warto wspomnieć, że wśród nagrodzonych medalami z okazji odchodów 250-lecia istnienia Lenigradu znalazło się 769 pracowników Biblioteki im. Sałtykova-Szczedrina.

Sprawozdania z pracy Biblioteki im. Sałtykova-Szczedrina są szczególnie ciekawe również z tego względu, że pracownicy tej biblioteki wciąż szukają nowych form pracy, które by pozwoliły na jak najlepsze wykorzystanie zbiorów przez czytelnika. Praca tej biblioteki nacechowana jest nawet pewnym dydaktyzmem. Duże wysiłki czynione są w kierunku przyciągnięcia jak największej ilości czytelników i jak najlepszego ich obsłużenia.

Aby ten cel osiągnąć, biblioteka posiada dobrze zorganizowany dział informacyjno-bibliograficzny. Większość wszystkich informacji udzielonych czytelnikom w 1957 r. była dokonana przez ten właśnie dział. Praca informacyjna jest zorganizowana w ten sposób, że pracownicy tego działu pełnią dy-

¹⁾ np. Vul'fius Georgij L'vovič: Gosudarstvennaja Publichnaja Biblioteka imeni M.E. Saltykova-Ščedrina v 1955 godu. Leningrad 1956 Ministerstvo Kul'tury RSFSR 8° ss.104, 3 nlb., err.

żury w czytelniach ogólnych, a także wypełniają pisemne kwerendy i tak zwane rekomendacyjne spisy literatury, które nie są robione ani na zamówienie osób, ani też instytucji, lecz są podyktowane dobrem ogółu czytelników. Oddział ten przeprowadził również w 1957 r. 120 prelekcji dla czytelników i bibliotekarzy.

Naczelnemu zadaniu obsłużenia czytelnika i propagowania literatury służy również dział pracy masowej. Zadaniem tego działu jest przede wszystkim szkolenie i organizowanie wystaw. W 1957 r. oddział ten zorganizował 76 wystaw tematycznych. Dział pracy masowej organizował również spotkania z autorami i cykle lekcji dla czytelników.

W celu sprawniejszego obsłużenia czytelników biblioteka oprócz księgozbioru podstawowego ma wydzielone zasoby książek z różnych dziedzin. Te oddziały posiadające wydzielone zasoby książek mają również swoje czytelnie. I tak, na przykład, oddziałem, który w ostatnich latach miał duże osiągnięcia był oddział literatury Wschodu. Pracownicy tego działu, którymi są znawcy języków Wschodu, włożyli dużo trudu w przyciągnięcie jak największej ilości czytelników. Wskutek tego oddział ten stał się centrum informacji dla orientalistów.

Szczególnie wysoko postawiony jest dział literatury dziecięcej i młodzieżowej. W 1957 r. zanotowano tu ogromny wzrost wypożyczeń. Pracownicy tego działu wykonują trudną pracę indywidualnego kierowania czytelnictwem młodzieży. Muszą oni znać literaturę młodzieżową. Każdy pracownik tego działu jest znawcą innego działu literatury młodzieżowej.

W 1957 r. nastąpiła poprawa w oddziale nut. W poprzednich latach były tu niedociągnięcia w pracy. Źle prowadzona informacja, słabe propagowanie zbiorów. Aby ten stan zmienić, pracownicy tego działu odbyli szereg konferencji z pracownikami innych bibliotek i klubów. Zaczęli organizować wystawy, wykonywać afisze propagujące literaturę muzyczną. Wynikiem tej działalności był wzrost ilości odwiedzin czytelni o 1.200 w porównaniu z 1956 r.

Nowością zainicjowaną w 1957 r. przez czytelnie naukowe było wprowadzenie indywidualnych informacji naukowców o no-

wych pozycjach wydawniczych. Odbывало się to w ten sposób, że do naukowców będących czytelnikami biblioteki wysyłano pisma z prośbą o dostarczenie informacji o interesujących ich nowościach wydawniczych. Indywidualnych informacji dostarczyło 149 uczonych.

Jak i w ubiegłych latach, również w 1957 r. poszczególne oddziały organizowały konferencje z czytelnikami, aby mogli oni przedstawić swoje dezyderaty. Część życzeń czytelników została spełniona. Na przykład przedłużenie czasu otwarcia niektórych czytelń z 8 godzin do 12.

Sprawozdanie zawiera wiele danych statystycznych. Wszystkie te cyfry wskazują na wzrost czytelnictwa w Bibliotece im. Sałtykowa-Szczedriny w 1957 r. Ilość odwiedzin w czytelniach wzrosła o około 2 tysiące w porównaniu z rokiem 1956.

Drugim z kolei ważnym zadaniem biblioteki jest działalność naukowa i naukowo-metodyczna. Wyniki pracy w 1957 r. udowodniły, że Biblioteka Sałtykowa-Szczedriny jest ważnym ośrodkiem naukowym Związku Radzieckiego. W 1957 r. pracownicy biblioteki napisali 178 prac naukowych łącznej objętości 677 arkuszy autorskich. Objętość produkcji wydawniczej w roku 1957 wzrosła przeszło dwukrotnie w porównaniu z 1956 rokiem. Naukowa działalność biblioteki, jak i w poprzednich latach, skupiała się wokół następujących zagadnień: przygotowania i wydawania bibliografii zalecającej z różnych dziedzin nauki, opisywania oddzielnych zbiorów biblioteki, wydawania prac z zakresu historii i teorii bibliotekoznawstwa. Wykaz tych prac znajduje się w omawianej książce.

Biblioteka im. Sałtykowa-Szczedriny wykonuje także prace metodyczne. Udziela pomocy metodycznej nie tylko bibliotekom Federalnej Republiki Związku Radzieckiego, ale i bibliotekom innych republik. Pracą tą zajmował się głównie oddział bibliotekoznawstwa. Pomoc metodyczna polegała na tym, że pracownicy Biblioteki im. Sałtykowa-Szczedriny wyjeżdżali do innych bibliotek i udzielali instrukcji.

Krótkim omówieniem kadr biblioteki zakończone jest to szczegółowe sprawozdanie z prac biblioteki w 1957 r. Daje ono pełny obraz wysiłku, jaki wkłada zespół pracowników Biblio-

teki im. Sałtykowa-Szczedriny w to, aby ogromne zbiory były jak najlepiej wykorzystane przez społeczeństwo. O tym, że wysiłek ten nie jest daremny, świadczą dane statystyczne przytoczone przez autora.

Joanna Tyska

Z ŻYCIA BIBLIOTECZNEGO

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach sięga swoimi początkami roku 1928. Powstała ona wówczas jako Biblioteka Instytutu Pedagogicznego. W czasie 10-letniego istnienia osiągnęła liczbę 11.000 tomów druków zwartych i około 3.000 czasopism. Dobór księgozbioru był utrzymany ściśle w obrębie nauk pedagogicznych, psychologii i socjologii wychowania. Dziedziny ogólne były reprezentowane wyłącznie przez encyklopedie, słowniki i częściowo bibliografie. Równolegle do tych dwóch działów zapoczątkowano zbiór podręczników uczniowskich, który osiągnął około 2.000 tomów.

W pierwszych miesiącach okupacji w 1939 r., Niemcy prawie cały księgozbiór biblioteki przekazali na przemiał. Tylko drobną część literatury obcojęzycznej i to autorów nie budzących podejrzeń z rasistowskiego punktu widzenia wyłączono do własnego użytku w nowo założonym niemieckim zakładzie kształcenia nauczycieli w Katowicach.

W tym miejscu należy podkreślić szlachetny czyn Józefa Grzbieli, nauczyciela wychowania fizycznego w liceum ogólnokształcącym im. A. Mickiewicza w Katowicach, który zdołał zabezpieczyć i uratować około półtora tysiąca książek. Niemcy księgozbiór biblioteki Instytutu Pedagogicznego przewieźli do pustego wówczas gmachu liceum Mickiewicza, jako punktu zbornego przed wywozem do papierni. Józef Grzbiela mając jeszcze możliwość dostępu do budynku, zdołał umieścić i zamurować część książek w tak zwanym pustym wietrzniku, gdzie spokojnie przetrwały całą okupację II wojny. Po wyzwoleniu, w okresie niesłychanego braku książki pedagogicznej, spełniły one nader poważną rolę i były bardzo poszukiwane przez nauczycielstwo.

Podstawą powstania dzisiejszej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w jej początkowej fazie były dwa małe księgozbiory, które w pierwszych latach po wojnie powstawały oddzielnie. Jeden z nich to tworzący się na nowo księgozbiór biblioteki Instytutu Pedagogicznego, drugi - to gromadzony w szybkim tempie księgozbiór biblioteki Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego.

Na początku 1950 roku scalony i już znacznie powiększony księgozbiór liczył około 15.000 tomów. Opieką, opracowaniem i udostępnieniem tych zasobów bibliotecznych zajmował się stosunkowo mały zespół pracowników, liczący zaledwie 3 osoby, co niezbyt dodatnio wpływało na pełne wykorzystanie książek.

Dopiero w 1951 r. biblioteka uzyskała podstawę prawną i bazę materialną swojego rozwoju. Zarządzeniem Ministra Oświaty z dnia 21 maja 1951 r. (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty Nr 10 poz.116) Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka otrzymała własny statut, który określił jej cele i zadania.

W §§ 5 i 6 statutu sprecyzowano jasno: celem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej jest: a) kształtowanie światopoglądu naukowego oraz podnoszenie poziomu zawodowego nauczycieli i innych pracowników oświatowych, oparte na zasadach marksizmu-leninizmu i pedagogiki socjalistycznej, b) umożliwienie prac naukowobadawczych z zakresu oświaty i wychowania. Cele te osiąga Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka przez gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie wszelkich druków i materiałów z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych oraz dyscyplin wiedzy objętych programami szkolnymi.

Również w roku 1951 biblioteka stała się samodzielną jednostką budżetową, uzyskując własny rozdział budżetowy w dziale szkolnictwa zawodowego w Kuratorium Okręgu Szkolnego Katowickiego. Własny statut i samodzielny budżet stworzyły właściwe warunki należytego rozwoju biblioteki. Uzupełniające zarządzenie Ministerstwa Oświaty o organizowaniu pedagogicznych bibliotek powiatowych poszerzyło znacznie ramy rozwojowe biblioteki i dało podstawę sieci bibliotek pedagogicznych w województwie.

Unormowane sprawy budżetowe i prawne stworzyły także podstawę i nieco bardziej odpowiednie warunki personelowi biblioteki, który w miarę narastających potrzeb i funkcji rozwojowych biblioteki wzrósł liczbowo z 3 osób (na początku 1950 r.) do 13 osób (na początku 1959 roku).

Zgodnie z założeniami statutowymi Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka jest obowiązana w miarę swoich możliwości zaspokoić potrzeby czytelnicze nauczycieli i pracowników oświatowych wszystkich typów szkół, podległych Kuratorium Okręgu Szkolnego Katowickiego.

Zakres kompletowania księgozbioru został określony nie tylko koniecznością pełnego gromadzenia publikacji, związanych bezpośrednio z wykształceniem zawodowym nauczyciela i wychowaniem ucznia, ale uwzględnia także materiał objęty programami szkół oraz wydawnictwa ogólne niezbędne w praktyce dydaktyczno-wychowawczej.

Księgozbiory Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej i pedagogicznych bibliotek powiatowych, dobierane wyraźnie pod kątem rozwoju nauczyciela i programowych potrzeb szkół, stają się bibliotekami specjalnymi o sprecyzowanym kierunku i ustalonej grupie czytelników.

Biblioteki pedagogiczne w przeciwieństwie do bibliotek obsługujących masowego czytelnika służą pracownikom jednego zawodu i właśnie ten moment trzeba brać pod uwagę przy kreśleniu linii rozwojowej zarówno ich wzrostu, jak i dorobku. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka łącznie z pedagogicznymi bibliotekami powiatowymi i miejskimi tworzy wojewódzką sieć bibliotek pedagogicznych. Różnica pomiędzy Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką a pedagogicznymi bibliotekami powiatowymi wyraża się ilościowym i jakościowym doбором księgozbioru oraz zakresem działania. Do księgozbioru Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej kompletuje się w całości pełną produkcję wydawniczą współczesną i w miarę możliwości historyczną z zakresu dyscyplin pedagogicznych oraz literaturę przedmiotową¹⁾, potrzebną

1) "przedmiotowy" = tutaj: odnoszący się do poszczególnych przedmiotów nauczania w szkołach.

nauczycielowi do wykonywania zawodu. Dobór dzieł odbywa się przy wydatnej pomocy specjalistów od poszczególnych przedmiotów lub grup przedmiotowych.

W przeciwieństwie do zasady obszernego gromadzenia zasobów książkowych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej, pedagogiczne biblioteki powiatowe posiadają księgozbiory wyłącznie operatywne, aktualne, bez obciążeń piśmiennictwem o znaczeniu historycznym.

Pedagogiczne biblioteki powiatowe zostały rozmieszczone we wszystkich powiatach województwa katowickiego i miastach wydzielonych, które nie mają swoich siedzib na terenie powiatu.

Pracownikami w pedagogicznych bibliotekach powiatowych są czynni nauczyciele, którzy posiadają pełne etaty pedagogiczno-bibliotekarskie. Należy podkreślić, że w bibliotekarstwie pedagogicznym przyjęto zasadę, że każdy bibliotekarz tego typu biblioteki musi posiadać przede wszystkim kwalifikacje pedagogiczne, a następnie zawodowe - bibliotekarskie. Ta zasada tworzy z bibliotekarzy pedagogicznych wyrównaną kadrę o określonych kwalifikacjach. Również należy zaznaczyć, że w pracy pedagogicznej bibliotek przesunięto punkt ciężkości z pracy technicznej na pracę pedagogiczną z czytelnikiem.

Zasobność poszczególnych pedagogicznych bibliotek powiatowych kształtuje się w granicach od 1.000 do 3.000 tomów. W razie niemożności zaspokojenia wysuwanych potrzeb czytelników, pedagogiczne biblioteki powiatowe sprowadzają poszukiwane tytuły z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej lub też kierują bezpośrednio do niej swoich czytelników.

Rok 1951 był rokiem powstania pierwszych 7 pedagogicznych bibliotek powiatowych w miastach: Bielsku, Bytomiu, Cieszynie, Lublińcu, Pszczynie, Rybniku i Tarnowskich Górach. W następnym roku (1952) zostały utworzone dalsze 4 biblioteki: w Częstochowie, Gliwicach, Zabrze i Zawierciu. Rok 1953 dorzucił dwie nowe biblioteki: w Będzinie i Kłobucku, co daje łącznie z poprzednimi liczbę 13 bibliotek. W roku 1955 zorganizowano 4 następne biblioteki w miastach: Nowym Bytomiu, Rudzie Śląskiej, Tychach i Wodzisławiu. Wreszcie w roku 1956

powstała Pedagogiczna Biblioteka Miejska w Mysłowicach, w 1958 w Chorzowie i na początku 1959 w Myszkowie.

Obecnie w województwie katowickim istnieje i pracuje 1 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka i 19 pedagogicznych bibliotek powiatowych lub miejskich.

W organizacji pedagogicznych bibliotek powiatowych trzeba uwzględnić jeszcze jeden moment, który miał pewien wpływ na ich rozwój. Do roku 1956 obok pedagogicznych bibliotek powiatowych, utrzymywanych przez władze szkolne, istniały biblioteki nauczycielskie, prowadzone przez Związek Nauczycielstwa Polskiego. W roku 1957 nastąpiło całkowite scalenie bibliotek Związku Nauczycielstwa Polskiego z pedagogicznymi bibliotekami powiatowymi w jeden silniejszy organizm. Przyczyniło się to w dużej mierze do powiększenia księgozbiorów, do ujednolicenia kierunku operowania ich zasobami i wreszcie ułatwiło pełniejsze i szybsze dostarczanie poszukiwanych książek. Połączone biblioteki stworzyły lepsze warunki do wzmocnienia czytelnictwa nauczycieli.

Dotychczasowa sieć bibliotek pedagogicznych, przedstawiona w dwóch ogniwach, nie jest pełna. Brakuje jej bliższego i organizacyjnego powiązania z najniższym ogniwem, tj. działem nauczycielskim w każdej bibliotece szkolnej. Sprecyzowana i ustalona sieć bibliotek pedagogicznych na terenie województwa powinna przedstawić się w następujący sposób:

- a) dział nauczycielski w każdej bibliotece szkolnej,
- b) pedagogiczne biblioteki powiatowe lub miejskie,
- c) Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka.

Tak ujęty schemat sieci bibliotek pedagogicznych będzie w stanie zaspokoić wszystkie potrzeby nauczycieli w zakresie książki pedagogicznej i przedmiotowej. Zarówno przy centralnym zaopatrywaniu bibliotek szkolnych w książki, jak też przy indywidualnym zakupywaniu książek przez poszczególne szkoły powinno się zwrócić baczniejszą uwagę na celowy dobór niezbędnej literatury, koniecznej do realizacji programowych zadań.

Stosunkowo szybko wzrastały księgozbiory pedagogicznych bibliotek powiatowych: w końcu 1951 roku wykazały zaledwie

6.161 tomów, a w dniu 31 grudnia 1958 roku osiągnęły dość poważną cyfrę 40.000 tomów. Należy również podkreślić wzrastającą z roku na rok liczbę czytelników oraz ilość wypożyczeń.

Struktura gromadzonego księgozbioru Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej rozpada się na trzy działy: pierwszy, tzw. podstawowy, tworzą druki zwarte, drugi obejmuje czasopisma, trzeci, niedawno zapoczątkowany, to dział podręczników uczniowskich, kompletowany nie dla szerokiego, codziennego użytku, lecz dla celów porównawczych i częściowo archiwalnych.

Udostępnianie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej odbywa się za pośrednictwem czytelnii i wypożyczalni na warunkach wybitnie dogodnych dla czytelników. Mogą oni korzystać z urządzeń biblioteki codziennie, bez przerwy, od godz. 8-ej do 20-tej. Całkowita bezpłatność i sam sposób wypożyczania, ograniczony do niezbędnej drobnej formalności, stwarza nadzwyczaj zachęcające możliwości do wzrostu czytelnictwa wśród nauczycielstwa.

W ostatnich latach szeroko rozwinęło się wypożyczanie na zamówienie korespondencyjne, które w naszych warunkach ma duże znaczenie, zwłaszcza dla nauczycieli zamieszkałych na wsi. Zwracają się oni bezpośrednio lub za pomocą pedagogicznych bibliotek powiatowych o wypożyczenie poszukiwanych dzieł. Koszty wysyłki książek do czytelnika pokrywa biblioteka, a jedynie ze względów technicznych opłatę zwrotu książek bibliotece ponosi czytelnik. Forma wypożyczania korespondencyjnego, stosowana w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej, zdała egzamin i zostaje stopniowo wprowadzana przez pedagogiczne biblioteki powiatowe, działające w rozległych terenowo powiatach. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można sądzić, że wypożyczanie korespondencyjne w tym pionie bibliotek i dla tej grupy czytelników będzie odgrywało coraz większą rolę.

Całkowicie na innym podłożu rozrosło się wypożyczanie międzybiblioteczne. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, jako biblioteka specjalna i stosunkowo młoda, siłą rzeczy skazana jest na nieodzowną pomoc zasobnych księgozbiorów. Czytelnicy jej dość często wyrażają różnorodne zainteresowania czytelnicze, których zaspokojenie może być dokonane jedynie materia-

łami z innych bibliotek. W tej sytuacji jest rzeczą jasną i zrozumiałą, że większość wypożyczeń międzybibliotecznych stanowią dzieła sprowadzane dla potrzeb własnych czytelników. Trzeba jednak zaznaczyć, że Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka nie jest tylko jednostronnym użytkownikiem innych bibliotek, lecz posiada także w swoich zbiorach pewne rzadsze pozycje, którymi może się odwzajemnić innym bibliotekom, chociaż w skromniejszych rozmiarach.

Praca w szkole, połączona z koniecznością opracowywania i referowania różnych zagadnień na posiedzeniach rad pedagogicznych lub zebraniach komitetów rodzicielskich oraz dalsze kształcenie się nauczycieli - stwarzają u nich zapotrzebowanie na pomoc bibliograficzną i szybką informację o książce, a zwłaszcza o nowych wydawnictwach. Toteż Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka służy szeroką pomocą informacyjną, udzielając codziennie sporo ustnych porad bibliotecznych i bibliograficznych oraz sporządzając pisemne zestawienia literatury na różne, żądane przez czytelników zagadnienia.

Szczególnie duże zapotrzebowania na tematyczne zestawienia bibliograficzne wpływają ze strony nadzoru pedagogicznego i kierowników ognisk metodycznych, którzy dla potrzeb szkoleniowych, przy opracowywaniu referatów, zmuszeni są posługiwać się znacznie obszerniejszą literaturą zagadnienia. Tego rodzaju opracowań bibliograficznych biblioteka sporządza w ciągu roku około stu. Niektóre z nich są publikowane w biuletynie - miesięczniku "Praktyka Szkolna", wydawanym przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Katowickiego. Poszczególne numery "Praktyki Szkolnej" są poświęcone jednemu, z góry zaplanowanemu tematowi, do którego zestawienie bibliograficzne opracowuje Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka.

Dział informacyjno-bibliograficzny prowadzi kartoteki zagadnieniowe aktualnych problemów pedagogicznych, opierając się i na artykułach bieżących czasopism, i na ukazujących się drukach zwartych.

Dużą popularnością i zainteresowaniem wśród nauczycielstwa cieszą się krótkie informacje o nowych książkach, wygłaszane przez pracowników biblioteki na różnych zebraniach i konferen-

cjach nauczycielskich oraz na odprawach ognisk metodycznych. Trzeba tu zaznaczyć, że zapotrzebowanie na wszelkiego rodzaju informacje o książce stale wzrasta. Widocznie tą drogą następuje właściwe zbliżanie treści książki pedagogicznej do jej konsumenta, nauczyciela. Zachodzi tu bardziej wyraźnie niż gdzie indziej znane zjawisko wiązania teorii z praktyką. Nauczyciel dla wykonania swojej pracy codziennej szuka oparcia w materiale teoretycznym, fachowym, znajdującym się w książce i czasopiśmie pedagogicznym lub przedmiotowym. Wpływa to dodatnio na osiąganie wyników nauczania i doskonalenie zawodu nauczycielskiego.

Ta forma krzewienia czytelnictwa jest bezsprzecznie najlepszym środkiem upowszechniania doświadczeń pedagogicznych i wzbogacania teorii praktyką pedagogiczną, co automatycznie pociąga za sobą poszerzenie atmosfery intelektualnej wśród nauczycielstwa.

W zakresie upowszechniania książki pedagogicznej nie małe znaczenie posiadają wystawy, których na przestrzeni lat 1951-1958 urządzono sporą ilość. Były to zazwyczaj wystawy tematyczne, przedmiotowe lub związane z pewnymi okolicznościami.

Jakkolwiek czytelnicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej tworzą w zasadzie jedną grupę zawodową, to jednak są w dużej mierze zróżnicowani zainteresowaniami czytelniczymi, typem i rodzajem wykonywanego zawodu. Rekrutują się bowiem z nauczycieli wszystkich typów szkół, począwszy od wychowawczyń przedszkoli, a skończywszy na wykładowcach wyższych uczelni. Nadto sporej liczby czytelników dostarczają studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Studiów Nauczycielskich oraz pracownicy oświatowi i pracownicy administracji szkolnej.

Dość ciekawie zarysowuje się obraz czytelników biblioteki od strony poszukiwanej literatury, czyli po prostu od zainteresowań czytelniczych. Można tu wyodrębnić kilka wyraźnych grup, które nawet przy pobieżnej obserwacji, podczas wypożyczeń, wysuwają się na czoło.

Do najliczniejszej grupy należą studenci wyższych uczelni i studiów nauczycielskich, a następnie nauczyciele czynni, którzy studiują równocześnie w uniwersytetach i w różnych

zakładach kształcenia nauczycieli. Czytelnictwo tej grupy jest jak najbardziej programowe i określone wymaganiami egzaminacyjnymi. Odnosi się to głównie do nauczycieli, którzy są w szczególnie ciężkim położeniu, gdyż obok pracy zawodowej ponoszą jeszcze trud dalszego własnego kształcenia. Rzadko mogą oni sobie pozwolić na luksus urozmaiconego programu czytania.

Drugą grupę czytelników, nieco słabszą liczbowo, stanowią nauczyciele poszukujący literatury z zakresu dydaktyki, metodyki i własnego przedmiotu nauczania. Zależy im przede wszystkim na literaturze, która jest środkiem i pomocą ułatwiającą zwiększenie wydajności własnej pracy w szkole. Cechuje ich tendencja praktycznego wykorzystania książki jako narzędzia warsztatu pracy.

Do trzeciej grupy należy zaliczyć tych nauczycieli, którym przypadł w udziale obowiązek opracowania referatów na posiedzenia rad pedagogicznych, na konferencje rejonowe lub inne zebrania związane z referowaniem zagadnień pedagogiczno-wychowawczych. Tu również trzeba dołączyć autorów odczytów pedagogicznych, którzy przy opracowaniu podjętych tematów, oprócz własnej praktyki zmuszeni są uwzględnić także istniejącą już literaturę zagadnienia.

Czwartą grupę czytelników tworzą pracownicy nadzoru pedagogicznego. Zainteresowania ich skupiają się na literaturze, która rozwiązuje istniejące i ciągle jeszcze narastające trudności współczesnej szkoły. Poszukują oni przede wszystkim nowych opracowań z dziedziny zagadnień wychowawczych, metodycznych i organizacyjnych.

W końcu należy jeszcze wspomnieć o piątej grupie czytelników, którą tworzą nauczyciele starsi i pracownicy administracji szkolnej. Czytają oni głównie literaturę pamiętnikarską i powieść biograficzną - czasem też i książkę o treści pedagogicznej.

Sumując osiągnięcia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej i jej oddziałów, to jest 19 pedagogicznych bibliotek powiatowych, należy stwierdzić poważny dorobek, który wyraził się pokaźnym wynikiem w zakresie organizacji sieci bibliotek

pedagogicznych, wzrostem ich księgozbioru i działalnością pedagogicznej z czytelnikiem. Rozwój ten zaznaczył się szczególnie w latach 1951 do 1958, to jest od chwili uzyskania przez bibliotekę własnego statutu.

Toteż w sprawozdaniu dla GUS-u za rok 1958 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka mogła wymienić dość pokaźne cyfry a mianowicie: księgozbiory obejmowały łącznie 73.397 tomów, liczba wypożyczonych woluminów wyniosła 45.168 wypożyczeń, odnotowano 13.212 odwiedzin w czytelni i zapisano 4.420 czytelników.

Piotr Stasiak

Zebranie sprawozdawczo-wyborcze Rady Miejscowej Zw. Zaw.
Pracowników Kultury przy Bibliotece Śląskiej

Dnia 2 XII 1958 r. odbyło się zebranie sprawozdawczo-wyborcze Rady Miejscowej Związku Zawodowego Pracowników Kultury przy Bibliotece Śląskiej.

Ustępująca Rada pełniła bardzo sumiennie swoje obowiązki przez okres 2 lat (1956-1958), a niektórzy członkowie Rady Miejscowej, jak kol.kol. Zofia Frankowa, Irena Łoguszowa, Władysław Kretkowski pełnili swoje funkcje znacznie dłużej.

Najbardziej owocna była działalność sekcji socjalnej. Corocznie wszyscy pracownicy byli poddani kontrolnym prześwietleniom rentgenowskim oraz szczepieniom przeciw tyfusowi. Mimo trudności, jakie istnieją w otrzymaniu skierowań sanatoryjnych, 3 naszych pracowników wyjechało do sanatorium. W okresie sprawozdawczym 50 osób skorzystało z wczasów wypoczynkowych, a 20 osób z wczasów leczniczych. Sekcja socjalna otoczyła również stałą opieką dzieci pracowników. Troje z nich wyjechało na kolonie letnie, a dwoje na obozy wakacyjne. Dla młodszych dzieci urządzono dwukrotnie choinkę noworoczną z przedstawieniami i wyświetleniami filmów, podwieczorkami i licznymi atrakcjami.

W trosce o polepszenie warunków bytowych Rada Miejskowa uzyskała przydział talonów na towary atrakcyjne: pralki, rowery, motorowery, zegarki i telewizory.

Również energicznie pracowała sekcja kulturalno-oświatowa. Dzięki staraniom sekcji w Katowicach i w Oddziale Biblioteki Śląskiej w Bytomiu 426 osób korzystało z ulgowych biletów do kin, teatrów i na koncerty.

Pracownicy Biblioteki Śląskiej dziękowali gorąco ustępującej Radzie za jej sumienną i wyteżoną pracę.

Ustępująca przewodnicząca Zofia Frankowa dziękowała Dyrekcji Biblioteki za serdeczny, pełen wyrozumienia stosunek

do poczynañ Rady, a wszystkim pracownikom za życzliwość, podnosząc zasługi szczególnie tych, którzy ochotniczo włączali się do prac podejmowanych przez zarząd i pomagali je realizować.

W wyniku wyborów powołano nowych członków zarządu, którzy ukonstytuowali się tworząc nowy zarząd Rady Miejscowej w następującym składzie:

kol. Krystyna Cibisowa - przewodnicząca, kol. Anna Szlęzak - sekretarz, kol. Henryk Kot - skarbnik, kol. Władysława Stoińska - socjalna, kol. Aleksander Kraus - kulturalno-oświatowy, zastępcy kol.kol. Alojzy Targ, Jolanta Szczerbowska, Władysław Kretkowski - BHP. W skład komisji rewizyjnej weszli kol.kol. Zofia Frankowa, Grzegorz Groebl, Franciszek Plecha.

(red.)

WYKAZ CZASOPISM ZAGRANICZNYCH

Uzupełnienie spisu czasopism otrzymanych w r. 1957¹⁾
nabytkami według stanu na 1 stycznia 1959 r.

1. The ADVANCEMENT OF SCIENCE.
[kwart.] London.	14. ČESKOSLOVENSKÁ ETNOGRAFIE.
[kwart.] Praha.
2. The AMERICAN ECONOMIC REVIEW. [dwumies.] Wisconsin.	15. ČESKÝ LID. [dwumies.] Praha.
3. ANNALEN DER GEMEINWIRTSCHAFT.
[wych. 3 razy w r.] Genf.	16. CHRIST UNTERWEGS. [mies.] München.
4. L'ANTHROPOLOGIE. [dwumies.] Paris.	17. CIVILISATIONS. [kwart.] Bruxelles.
5. ANTHROPOS. [dwumies.] Freiburg (Schweiz).	18. CRITIQUE. Revue Générale des Publications Françaises et Étrangères. [mies.] Paris.
6. ARCHIV FÜR GARTENBAU. [dwumies.] Berlin.	19. DEUTSCHE BIBLIOGRAPHIE. DAS DEUTSCHE BUCH. Auswahl wichtiger Neuerscheinungen. [dwumies.] Frankfurt/Mein
7. BIOCHIMIJA. [dwumies.] Moskva.	20. DIOGÈNE. Revue Internationale des Sciences Humaines. [kwart.] Paris.
8. BOOKS FROM THE U.S.A. [dwumies.] New York.	21. DOKLADY AKADEMII NAUK SSSR. [wych. 3 razy w miesiącu] Moskva.
9. BULLETIN DE L'UNESCO A L'INTENTION DES BIBLIOTHÈQUES [mies.] Paris.	22. ÉCONOMIE APPLIQUÉE. Archives de L'Institut de Science Économique Appliquée. [kwart.] Paris.
10. BULLETIN MENSUEL DE STATISTIQUE. Paris.	23. ETHNOGRAPHISCH-ARCHÄOLOGISCHE FORSCHUNGEN. [wych. niereg.] Berlin.
11. BULLETIN OFFICIEL. [wych. niereg.] Genève. Bureau International du Travail.	
12. ČERVENÝ KVET. [mies.] Ostrava.	
13. ČESKÁ LITERATURA [kwart.] Praha.	

¹⁾ Zob. Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej R. 2 nr 1(5)
Katowice 1957 s. 37-57.

24. ÉTUDES STATISTIQUES. Supplément trimestriel du Bulletin Mensuel de Statistique. Paris.
25. INDUSTRIAL AND ENGINEERING CHEMISTRY. [mies.] Washington.
26. ISKUSSTVO. Organ Ministerstva Kul'tury SSSR i Sojuza Chudožnikov SSSR. [mies.] Moskva.
27. KÖLNER ZEITSCHRIFT FÜR SOZIOLOGIE UND SOZIALPSYCHOLOGIE. Neue Folge der Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie. [kwart.] Köln-Opladen.
28. MAN. A Monthly Record of Anthropological Science. London.
29. MASTER UGLJA. Ežemesjačnyj massovoproduktivnyj žurnal Central'nogo Komiteta Profsojuza Rabočich Ugol'noj Promyšlennosti SSSR. Moskva.
30. MIKROBIOLOGIJA. [dwumies.] Moskva.
31. NARODNAJA RUMYNIIJA. Ežemesjačnyj obščestvenno-političeskij i literaturnyj žurnal. Bucharest.
32. NOVAJA BOLGARIJA. [dwutyg.] Sofija.
33. OBERSCHLESISCHER KURIER. Kattowitzer Zeitung. Oberschlesische Heimatstimme. [mies.] Salzgit-ter-Bad.
34. OSTEUROPA. Zeitschrift für Gegenwartsfragen des Ostens. [mies.] Stuttgart.
35. PHYSICAL REVIEW LETTERS. [dwutyg.] New York.
36. REFERATIVNYJ ŽURNAL. Biologičeskaja Chimija. [dwutyg.] Moskva.
37. REFERATIVNYJ ŽURNAL. Elektrotehnika. [mies.] Moskva.
38. REFERATIVNYJ ŽURNAL. Geofizika. [mies.] Moskva.
39. REFERATIVNYJ ŽURNAL. Geografija. [mies.] Moskva.
40. REFERATIVNYJ ŽURNAL. Geologija. [mies.] Moskva.
41. REVUE BIBLIOGRAPHIQUE DES OUVRAGES DE DROIT, DE JURISPRUDENCE, D'ÉCONOMIE POLITIQUE, DE SCIENCE FINANCIÈRE ET DE SOCIOLOGIE. [kwart.] Paris.
42. REVUE D'HISTOIRE LITTÉRAIRE DE LA FRANCE. [kwart.] Paris.
43. ROZHLAD. Časopis za Serbsku Kulturu. [mies.] Budysin.
44. ŠACHTNOE STROITEL'STVO. Ežemesjačnyj naučno-techničeskij žurnal. Moskva.
45. SBORNÍK ARCHIVNÍCH PRACÍ. [wych. 2 razy w r.] Praha.
46. SCHLESIEN. Eine Vierteljahresschrift für Kunst, Wissenschaft und Volkstum. [kwart.] Würzburg.
47. Der SCHLESIER. Breslauer Nachrichten. [tygod.] Recklinghausen.
48. SCHLESISCHE RUNDSCHAU. Die Zeitung aller Schlesier. [tygod.] Wangen.
49. Der SCHWEIZER BUCHHANDEL. [dwutyg.] Bern.
50. SÉRIE LÉGISLATIVE. [dwumies.] Genève. Bureau International du Travail

51. SINN UND FORM. Beiträge zur Literatur. [dwumies.] Berlin.
52. SLOVENSKA LITERATÚRA. Časopis Slovenskej Akademie Vied. [kwart.] Bratislava.
53. SOVETSKAJA KUL'TURA. Organ Ministerstva Kul'tury SSSR i Central'nogo Komiteta professional'nogo sojuza rabotnikov kul'tury. [wych. 3 razy w tygod.] Moskva.
54. SOVETSKAJA TORGOVLJA. [mies.] Moskva.
55. Le TRAVAIL HUMAIN. [kwart.] Paris.
56. UNSER OBERSCHLESIE. Organ der Landsmannschaft der Oberschlesier e.V.-Bundesverband. [dwutygod.] Bonn/Rhein.
57. VESTNIK ISTORII MIROVOJ KULTURY. [dwumies.] Moskva.
58. VESTNIK LENINGRADSKOGO UNIVERSITETA. Serija Geologii i Geografii [kwart.] Leningrad.
59. VESTNIK LENINGRADSKOGO UNIVERSITETA. Serija ekonomiki, filosofii, prava. [kwart.] Moskva.
60. The VIRGINIA QUARTERLY REVIEW. A National Journal of Literature & Discussion. [kwart.] Virginia.
61. VOPROSY LITERATURY. Organ Sojuza Pisatelej SSSR i Instituta Mirovoj Literatury imeni A.M. Gor'kogo Akademii Nauk SSSR. [mies.] Moskva.
62. WASSERWIRTSCHAFT-WASSER-TECHNIK. Wissenschaftliche Zeitschrift für Technik und Ökonomik der Wasserwirtschaft. [mies.] Berlin.
63. ZEITSCHRIFT FÜR ETHNOLOGIE. Organ der Deutschen Gesellschaft für Völkerkunde. [kwart.] Braunschweig.
64. ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK. [mies.] Bad Godesberg.
65. ZEITSCHRIFT FÜR SLAWISTIK. [kwart.] Berlin.
66. ŽURNAL TEHNIČESKOJ FIZIKI. [mies.] Moskva.
67. ZWROT. [mies.] Czeski Cieszyn.